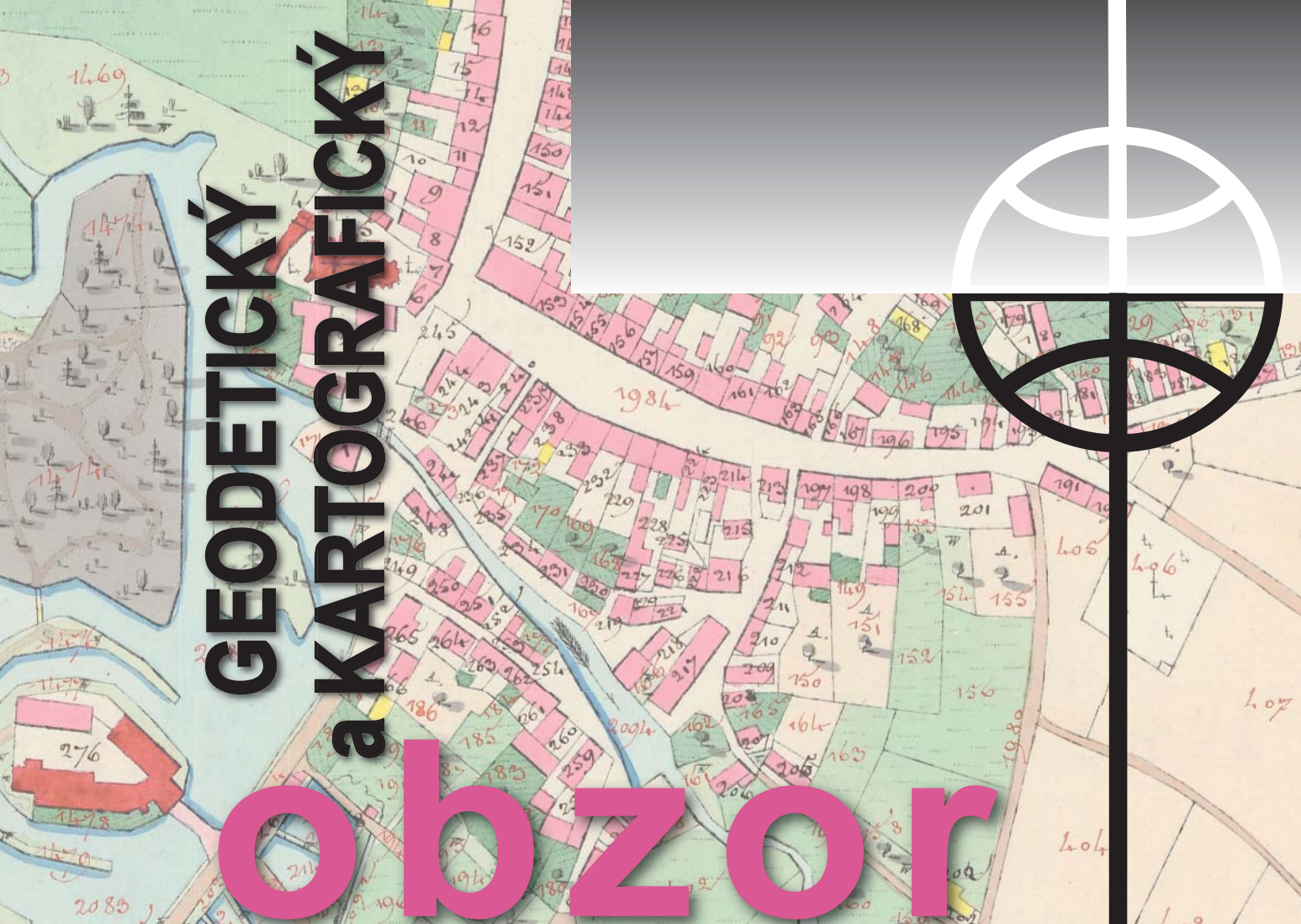

GEODETIKÝ a KARTOGRAFIKÝ

obzor

opzor

**Český úřad zeměměřický a katastrální
Úrad geodézie, kartografie a katastra
Slovenskej republiky**

5/2025

Praha, květen 2025
Roč. 71 (113) ● Číslo 5 ● str. 85–104

Obsah

Představujeme novou předsedníčku ÚGKK SR Ing.
Mgr. Luciu Gocníkovú, PhD. 85

Doc. Ing. Miroslav Mikšovský, CSc.
Mapy pro potřebu národního hospodářství po
2. světové válce 86

Z MEDZINÁRODNÝCH STYKOV 94

SPOLEČENSKO-ODBORNÁ ČINNOST 95

LITERÁRNÍ RUBRIKA 99

ZAJÍMAVOSTI 101

VELETRH VĚDY

PVA EXPO PRAHA V LETŇANECH

Veletrh vědy je největší populárně naučná akce v České republice, kterou pořádá Akademie věd ČR. Zabývá se vědou ve všech jejích podobách a nabízí svým návštěvníkům to nejzajímavější ze světa přírodních, technických, humanitních i společenských oborů. Cílem Veletrhu vědy je nejen popularizovat vědu, ale také podpořit nábor nových studentů, uplatnění absolventů a rozvoj pedagogů. Ve svých panelových diskusích se zamýšlí nad tématy současné společnosti a špičkového výzkumu. Věda je přece fascinující a zásadní odvětví lidské činnosti! Na veletrhu, zažijete vědu na vlastní kůži prostřednictvím interaktivních exponátů, modelů, mobilních laboratoří a praktických dílen. Na veletrhu se vědě a kreativitě meze nekladou.

<https://www.veletrhvedy.cz/>

Predstavujeme novú predsedníčku ÚGKK SR Ing. Mgr. Luciu Gocníkovú, PhD.

Uznesením vlády Slovenskej republiky (SR) č. 81 z 19. 2. 2025 bola s účinnosťou od 20. 2. 2025 do funkcie predsedníčky Úradu geodézie, kartografie a katastra (ÚGKK) SR vymenovaná Ing. Mgr. Lucia Gocníková, PhD. Do funkcie ju uviedol Minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Ing. Richard Takáč.

Ing. Mgr. Lucia Gocníková, PhD. sa narodila 6. 3. 1979 v Šali. V roku 2002 získala inžiniersky titul z ekonómie na

Ekonomickej Univerzite v Bratislave (Obchodná fakulta, odbor obchod, logistika a marketing). Svoje vysokoškolské vzdelávanie rozšírila obhájením dizertačnej práce v roku 2020 v študijnom programe environmentálne manažerstvo. Ďalšie štúdium si dopĺňala odborom všeobecná psychológia. Dodnes je frekventantkou dopĺňajúceho štúdia a výcviku v psychoterapii.

Profesionálnu kariéru začala v súkromnom sektore vo Vydavateľstve PERFEKT a.s. Bratislava. Od roku 2000 pôsobila v Prahe na rôznych pozíciách obchodnej a marketingovej manažérky (reklamná agentúra PROMOTIME s.r.o., DELTA PEKÁRNY, a.s. Praha, SkyEurope Airlines), neskôr sa venovala podnikateľskej činnosti vo pharma odvetví (PHARMVITAL, s.r.o. a i.).

Následne jej kroky zamierili do služobnej činnosti v rámci štátnej správy. V roku 2010 pracovala na Ministerstve hospodárstva a výstavby SR ako generálna riaditeľka sekcie stratégie. Odtiaľ prešla na Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR, ktorý viedla a kde funkciu

predsedníčky úradu vykonávala od roku 2010 do roku 2012. Od roku 2013 do roku 2017 bola členkou dozornej rady a tajomníčkou predstavenstva vo firme Energotel a.s. Odtiaľ odišla na Správu štátnych hmotných rezerv SR, kde od roku 2017 pôsobila vo funkcii podpredsedníčky úradu. V rokoch 2022 až 2024 pracovala ako kontrolórka v Centre vedecko-technických informácií SR. Od začiatku roka 2024 pôsobila v sektore pôdohospodárstva a vykonávala funkciu generálnej riaditeľky v Národnom poľnohospodárskom a potravinárskom centre až po jej menovanie vládou SR za predsedníčku ÚGKK SR s účinnosťou od 20. 2. 2025.

Okrem bohatých pracovných skúseností absolvovala Ing. Mgr. Lucia Gocníková, PhD. množstvo školení a certifikovaných kurzov. Vo svojom voľnom čase sa venuje psychológii, umeniu, športu, literatúre a veľmi rada cestuje a spoznáva nové kultúry.

Práca v súkromnom sektore a v riadiacich verejných funkciách si vyžaduje vysokú odbornosť spojenú so zodpovednosťou a spoľahlivosťou. Manažovanie väčších kolektívov predpokladá excelentné komunikačné zručnosti, príjemné vystupovanie a zodpovedné rozhodovanie, konštruktívnosť a empatiu pri riešení akýchkoľvek problémov a s tým spojenú odolnosť voči stresu. Tieto vlastnosti doteraz Ing. Mgr. Lucii Gocníkovej, PhD. nechýbali, pričom práve bohaté a rôznorodé praktické skúsenosti aj z krízového riadenia dávajú predpoklad k úspešnému plneniu úloh v novej riadiacej funkcii v rezorte geodézie, kartografie a katastra, najmä v týchto časoch.

K úspešnému zvládnutiu náročných úloh v novej funkcii želáme Ing. Mgr. Lucii Gocníkovej, PhD. dostatok elánu, síl, rozvahy a odhodlanie, aby svoje schopnosti a bohaté skúsenosti čo najlepšie využila pri riadení a rozvoji rezortu geodézie, kartografie a katastra.

PORTÁL MAPKA

Zobrazovanie vybraných údajov z katastra nehnuteľností

- Rýchle zobrazenie informácií z katastra nehnuteľností
- Prehliadanie a zobrazovanie katastrálnych máp, máp určeného operátu, agro vrstiev a adresných bodov
- Informácie o pozemkoch, prehliadanie listov vlastníctva a vytváranie informatívnej kópie z katastrálnej mapy a kópie z mapy určeného operátu

<https://zbgis.skgeodesy.sk/>

Mapy pro potřebu národního hospodářství po 2. světové válce

Doc. Ing. Miroslav Mikšovský, CSc.,
Praha

Abstrakt

Článek poskytuje přehled tvorby státních map zejména středních měřítek, které vznikaly po 2. světové válce ve spolupráci zeměměřických složek civilního i vojenského sektoru. Tyto mapy byly určeny pro potřeby národního hospodářství buď samostatně jako mapy základní, případně sloužily jako podklad pro odvození tematických map využitelných napříč různými obory národního hospodářství.

Maps for the Needs of National Economy after World War II

Abstract

The article provides an overview of the creation of state maps, especially of medium scale, which were created after World War II in cooperation with surveying units of civil and military sectors. These maps served the needs of the national economy either independently as basic maps or as a basis for the derivation of thematic maps usable across various fields of the national economy.

Keywords: medium scale maps, topographic mapping, state civil surveying service, state military topographic service, basic maps, thematic maps

1. Úvod

Bezprostředně po skončení 2. světové války byla obnovena činnost Vojenského zeměpisného ústavu v Praze. Topografické práce [1] byly orientovány na rychlou revizi speciálních map 1 : 75 000. Do roku 1948 pak pokračovalo ještě tzv. definitivní vojenské mapování v měřítku 1 : 20 000, zahájené před 2. světovou válkou.

Civilní zeměměřická služba, představovaná v té době především Zeměměřickým úřadem v Praze [2], měla k dispozici pouze mapy velkých měřítek, především mapy katastrální a mapové podklady v měřítku 1 : 5 000, které byly zhotoveny v letech 1942–1945 pro projekt vodního kanálu Odry–Dunaj.

2. Období mapových provizorií

V roce 1946 zahájil Zeměměřický úřad v Praze práce na souboru map pro plánování a statistiku v měřítku 1 : 75 000. Šlo o účelové mapy, které byly zpracovávány v jednoduchém značkovém klíči pro Zemský národní výbor (ZNV). Topografickým podkladem těchto map byly mapy speciální 1 : 75 000.

Přehledné mapy pro plánování a statistiku vznikaly především v letech 1946–1948 a jejich zpracovatelem a vydavatelem byl v té době Zeměměřický úřad Praha. Od roku 1949 tyto mapy zpracovával a vydával ve 2. vydání Státní zeměměřický a kartografický ústav Praha (SZKÚ) a po roce 1954 převzala jejich vydávání (jako dotisk 2. vydání) Ústřední správa geodézie a kartografie (ÚSGK).

Přehledné mapy pro plánování a statistiku byly zpracovávány ve dvou základních verzích: tzv. O-mapy, jejichž topografický základ tvořily hranice správních a soudních okresů a hranice obecní, a tzv. P-mapy, jejichž topografický podklad tvořil zakres silniční a železniční sítě s vyznačením obvodu zástavby obcí a státní i zemské hranice.

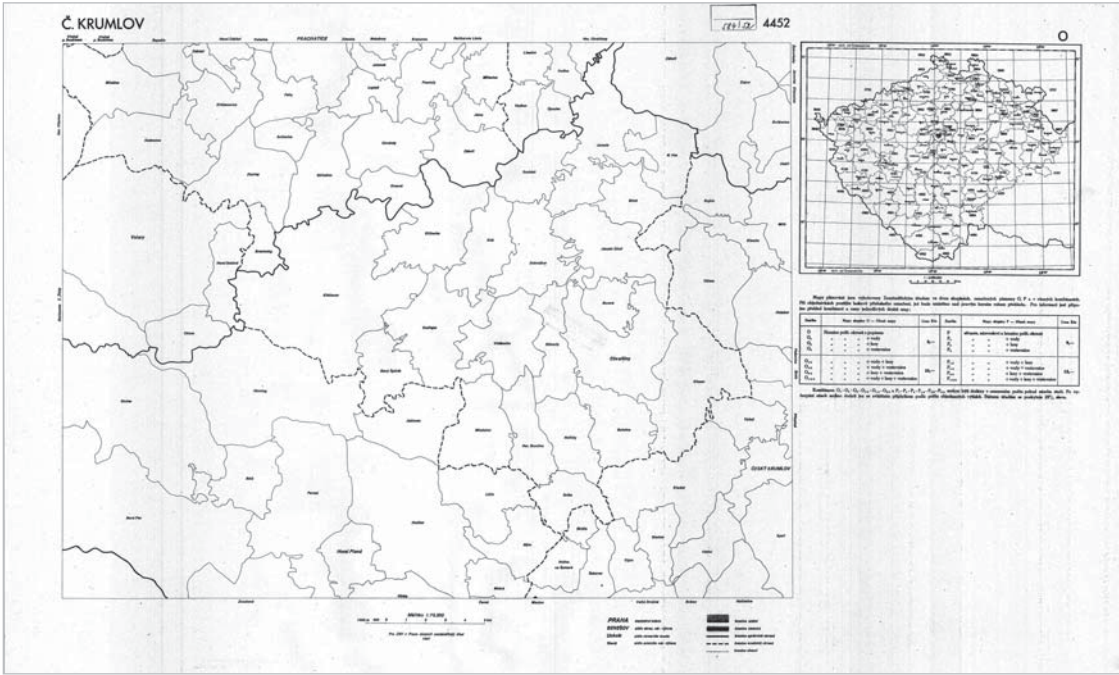
U O-map byla sídla vyznačena pouze popisem. Různými typy písma byla odlišena statutární města, města se sídlem okresního národního výboru, města se sídlem okresního soudu a místa se sídlem místního národního výboru. Správní hranice s popisem byly tištěny v černé barvě (obr. 1). Mapy byly označeny názvem největšího zobrazeného sídla a nomenklaturou podkladové speciální mapy.

Do těchto map bylo podle požadavků objednavatelů dotiskováno v modré barvě vodstvo (tzv. O₁-mapy), v zelené barvě lesní porosty (tzv. O₂-mapy) respektive v hnědé barvě vrstevnice (tzv. O₃-mapy). Základní vrstevnicový interval byl zvolen 100 metrů, v plochých územích byly doplněny vrstevnice 50metrové. Ukázka O₁₂₃-mapy je uvedena na obr. 2.

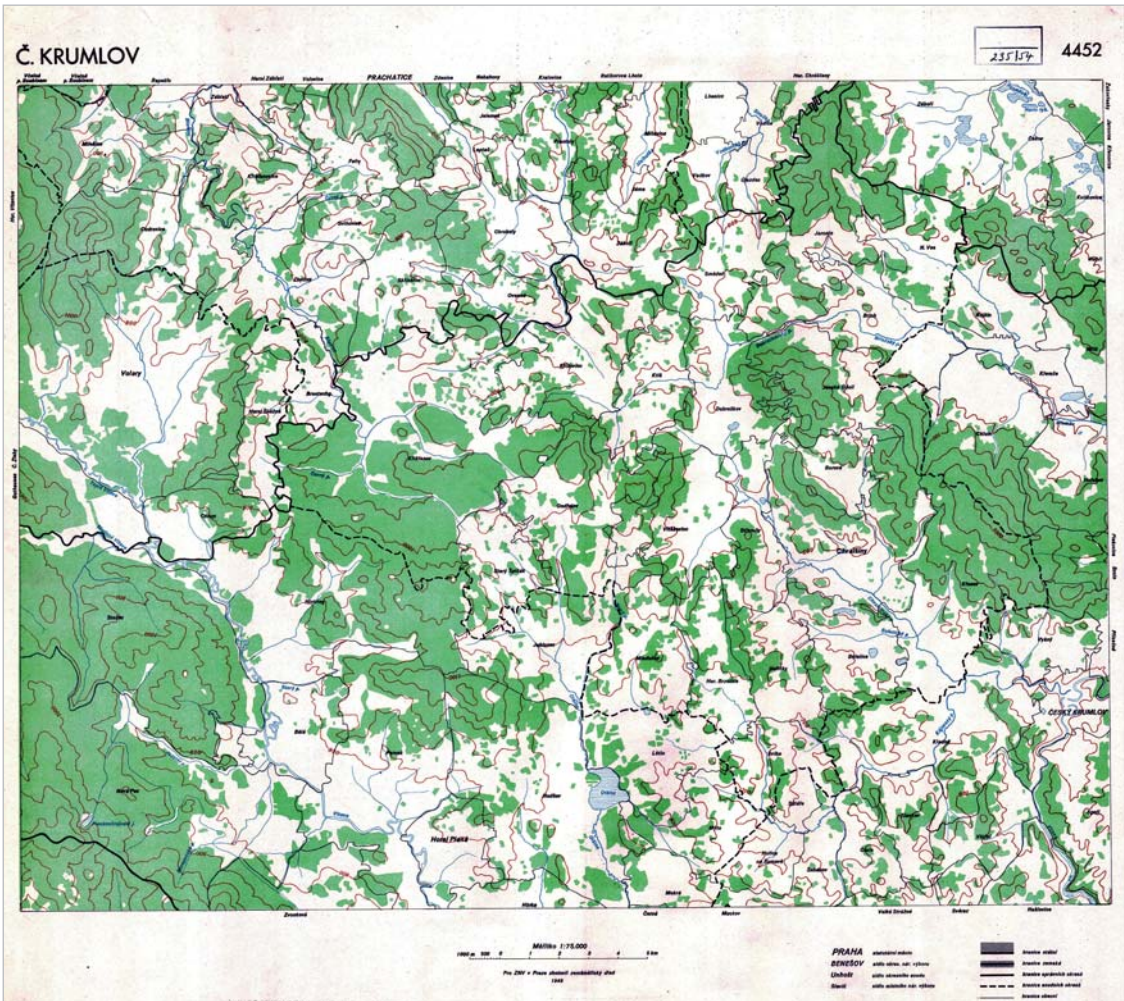
U P-map byla sídla vyznačena obvodem zastavěné části, který byl vyplněn linkovou sítí a popisem. Polohopis dále obsahoval zakres silnic I. třídy a ostatních silnic, více Kolejových a jednokolejových železnic a státní a zemské hranice. Pro tisk těchto polohopisných prvků byla použita šedá barva, popis sídel byl tištěn černě. Různou velikostí písma byla odlišena města se statutárním zřízením, sídla správního a soudního okresu, politické obce a jejich části (osady) a samoty. Ve fialové barvě byly tištěny lemůvky státní a zemské hranice a dále průběh hranic správních a soudních okresů a hranic obecních. Tyto prvky tvořily společný obsah všech vydávaných P-map. Obdobně jako u O-map bylo podle požadavků odběratele do mapy dotiskováno v modré barvě vodstvo (mapy P₁), v zelené barvě lesní porosty (mapy P₂) a v hnědé barvě vrstevnice (mapy P₃) nebo jejich kombinace. Základní vrstevnicový interval byl stejný jako u O-map. Ukázka P₁₂₃-mapy je uvedena na obr. 3.

3. Civilní a vojenské mapování

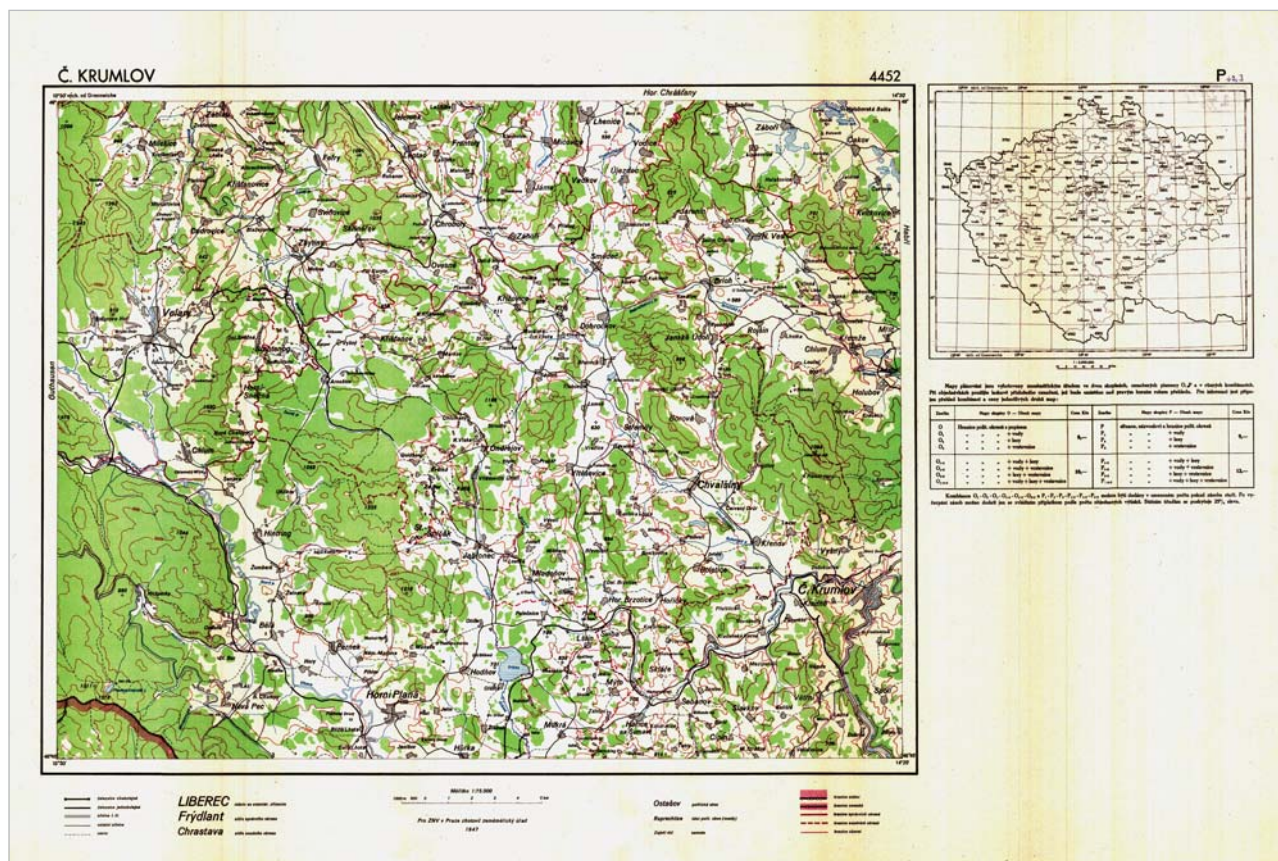
V období 1949–1955 došlo v civilní zeměměřické službě k topografickému mapování v měřítku 1 : 5 000, jeho vý-

Obr. 1 O-mapa, list Č. Krumlov 4452

Obr. 2 O₁₂₃-mapa, list Č. Krumlov 4452

Obr. 3 P_{123} -mapa, list Č. Krumlov 4452

sledkem byla Státní mapa 1 : 5 000 – hospodářská (dále SMH-5). Polohopis těchto map vycházel z aktualizovaných katastrálních map, výskopis byl doplněn číselnou tachymetrií; základní vrstevnicový interval byl 1 metr. Mapy byly vyhotoveny v Křovákově zobrazení. Ukázka SMH-5 je uvedena na [obr. 4](#).

Protože civilní topografické mapování, jehož výsledkem byla Státní mapa 1 : 5 000 – hospodářská, postupovalo poměrně pomalu, rozhodla již v roce 1950 civilní zeměměřická služba o jejím nahrazení Státní mapou 1 : 5 000 – odvozenou (dále SMO-5), která by pokryla co nejdříve celé státní území (**obr. 5**). Polohopis této mapy byl převzat z aktualizovaných katastrálních map (později z map evidence nemovitostí) a výškopis z map 1 : 25 000 (později z map 1 : 10 000).

V letech 1953–1957 proběhlo v Československu nové topografické mapování, jehož výsledky jsou používány dodnes. Tohoto vynikajícího úspěchu bylo dosaženo především maximálním využitím letecké fotogrammetrie a disponibilních kapacit jak vojenské, tak i civilní zeměměřické služby, která se tohoto mapování spoluúčastnila. Celkem bylo v té době zpracováno a vydáno 1 736 mapových listů v měřítku 1 : 25 000. Mapy byly zpracovány v Souřadnicovém systému 1952 (S-52) v Gauss-Krügerově zobrazení Krasovského elipsoidu v 6stupňových poledníkových pásích. Použit byl značkový klíč, který byl jednotně zaveden v rámci tehdejší Varšavské smlouvy. Plynule na zpracování těchto topografických map navazovalo zpracování topografických map menších měřítek, tj. 1 : 50 000, 1 : 100 000 (vydány do roku 1960) a 1 : 200 000 (vydány do roku 1965), které byly odvozovány kartografickou gene-

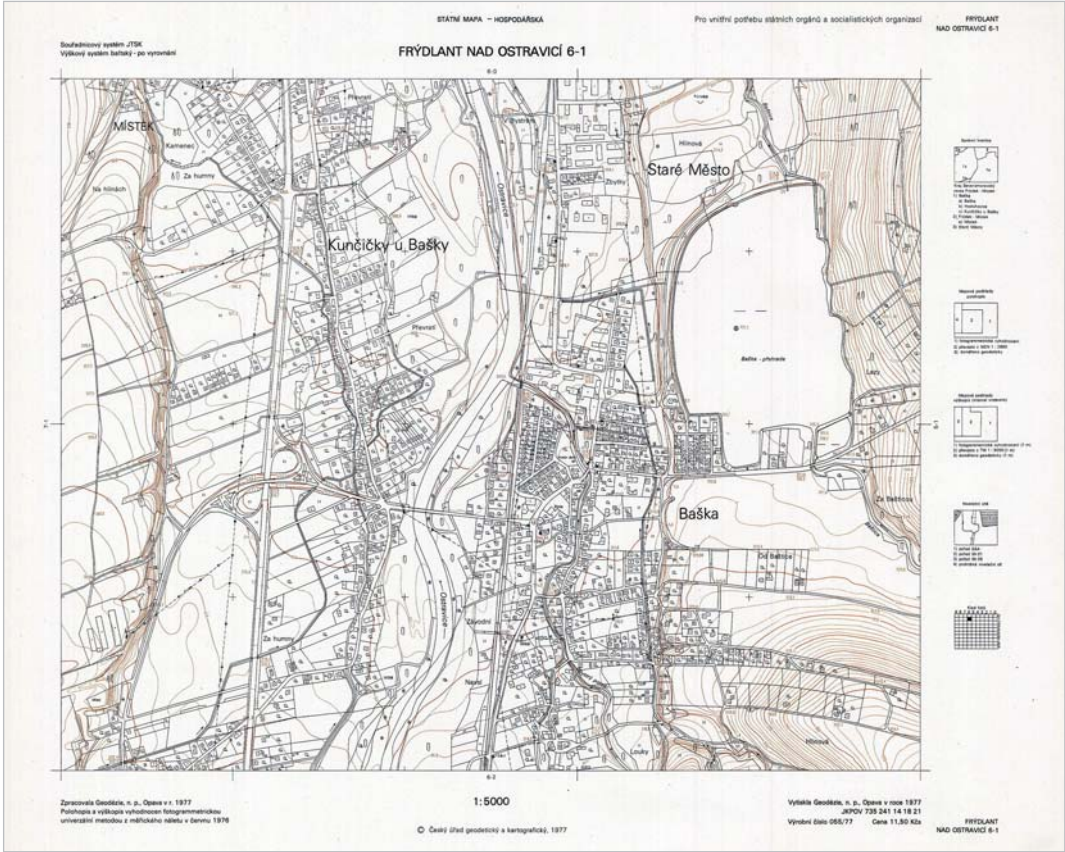
ralizací. Výsledné mapy byly však určeny výhradně pro vojenské účely.

K 1. 1. 1954 vznikla sjednocením civilních zeměměřičských složek a soustředěním československé kartografické tvorby civilní zeměměřická služba, jejímž řízením byla pověřena ÚSGK. Pro řízení prací na území Slovenska byla vytvořena Slovenská správa geodézie a kartografie (SSGK).

Na konferenci geodetických služeb tehdejšího Svazu sovětských socialistických republik a tzv. lidově-demokratických států, která se konala v roce 1954, a na níž za Československou republiku (ČSR) byly zúčastněny jak vojská, tak i nová civilní zeměměřická služba, vznikl podnět k novému topografickému mapování v měřítku 1 : 10 000 a 1 : 5 000. Jeho zahájení schválila vláda ČSR svým usnesením č. 1 391 z 1. 6. 1955. Toto topografické mapování pak probíhalo v letech 1957–1972. Bylo použito Gauss-Krügerovo zobrazení Krasovského elipsoidu, Souřadnicový systém 1942 (S-42) a Výškový systém baltský – po vyrovnání (Bpv).

Převážnou část tohoto mapování zajistila civilní země-
 měřická služba (5 128 mapových listů z celkového počtu
 6 417 mapových listů). Vojenská topografická služba ma-
 povala v tomto měřítku pohraničí ČSR a vojenské výcviko-
 vé prostory.

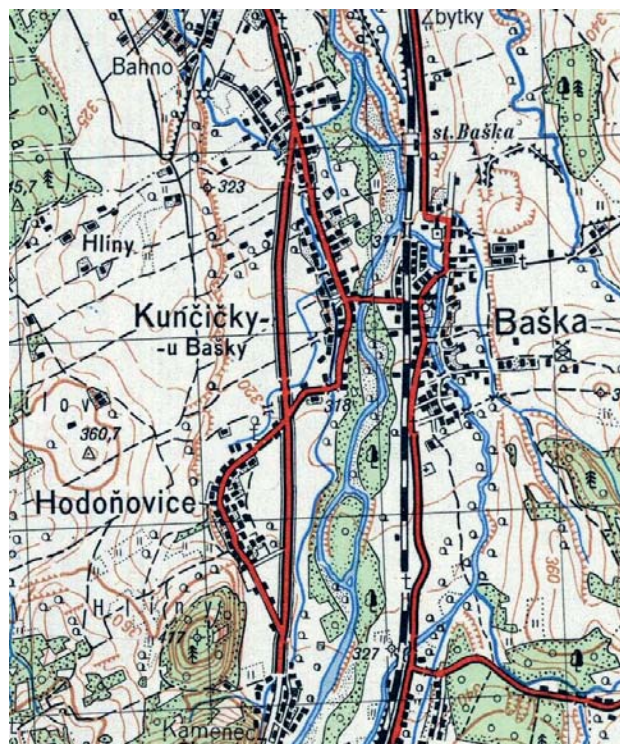
V letech 1958 a dalších byla v civilní zeměměřické službě zpracována pro potřeby národního hospodářství dvě odvozená topografická díla, a to Základní mapa (ZM) 1 : 50 000 ([obr. 6](#)) a ZM 1 : 200 000. Tyto mapy vznikly zjednodušením obsahu vojenských topografických map týchž měřítek a novou kresbou v čs. značkovém klíči. Mapy

Obr. 4 Státní mapa 1 : 5 000 – hospodářská, list Frýdlant n. Ostravicí 6-1

Obr. 5 Státní mapa 1 : 5 000 – odvozená, list Frýdlant n. Ostravicí 6-1

Obr. 6 Výřez ze ZM 1 : 50 000, list M-33-85-B

byly zpracovány v Gauss-Krügerově zobrazení a ve shodném kladu listů s vojenskými topografickými mapami. Mapy sloužily především jako podklad pro odvození celé řady odvětvových tematických map, jako např. Silniční mapy ČSR, Vodohospodářské mapy ČSR a Mapy základních územních jednotek ČSR, geologických a půdních map a map dalších.

Ze Základních map ČSR 1 : 50 000 byly odvozeny montáže Mapy okresů ČSR v měřítku 1 : 50 000 a ze Základních map ČSR 1 : 200 000 rovněž montáže Administrativní mapy krajů v témže měřítku. Základní mapy ČSR 1 : 200 000 nebyly samostatně vydávány, ale sloužily jen jako mapový podklad pro odvození tematických map.

4.

Rozdělení vojenských a civilních map středních měřítek po roce 1968

V usnesení konference geodetických služeb socialistických států v roce 1965 byl formulován požadavek omezit používání map v S-52 a S-42 mimo armádu. To se odrazilo v usnesení vlády ČSR č. 327/1968 „o používání souřadnicových systémů na území ČSSR“ (pozn. ČSSR – Československá socialistická republika), které vedlo k vytvoření dalšího mapového díla ve středním měřítku na našem státním území, a to v systému Základních map ČSSR v měřítkách 1 : 10 000 (ZM10), 1 : 25 000 (ZM25), 1 : 50 000 (ZM50), 1 : 100 000 (ZM100) a 1 : 200 000 (ZM200).

Pro civilní sektor byl vyhrazen Souřadnicový systém Jednotné trigonometrické sítě katastrální (S-JTSK), definovaný Besselovým elipsoidem a Křovákovým konformním kuželovým zobrazením v obecné poloze. Pro výšky byl použit Bpv, který byl použit i pro topografickou mapu 1 : 10 000. Přitom klad listů bylo nutno volit tak, aby souřadnicemi rohů mapových listů byla obecná čísla, tj.

bylo vyloučeno použití kladů listů podle kilometrového dělení S-JTSK, v němž byla zpracována SMO-5 (Státní mapa 1 : 5 000 – odvozená).

Úkolem navrhnout nový klad listů Základních map ČSSR byl pověřen Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický. Státní území bylo rozděleno pro ZM200 umělou konstrukcí pravidelně se sbíhajících čar, které přibližně sledovaly obraz zeměpisných poledníků. Dvojice těchto čar vymezila sloupec (pravidelný lichoběžník), v němž bylo umístěno v severojižním směru pět mapových listů ZM200 tak, že jejich základny byly rovnoběžné a jejich odlehlost byla 380 mm v měřítku mapy (tj. 76 km ve skutečnosti). Souřadnice rohů mapových listů v sousedních sloupcích byly na styčných shodné. Tento klad listů byl potom umístěn na mapový podklad v měřítku 1 : 500 000 a po drobných posunech provedených kvůli celistvosti území byl připojen do S-JTSK.

Uvedenou konstrukcí bylo tak pokryto celé území tehdejší ČSSR. Souřadnice rohů mapových listů ve větším měřítku byly odvozeny postupným půlením sekčních čar, a to až do měřítka 1 : 25 000. Souřadnice rohů mapových listů ZM10 byly propočteny ze souřadnic rohů příslušných mapových listů v měřítku 1 : 50 000, a to rozdělením těchto listů na 5 × 5 dílů, tj. na 25 mapových listů.

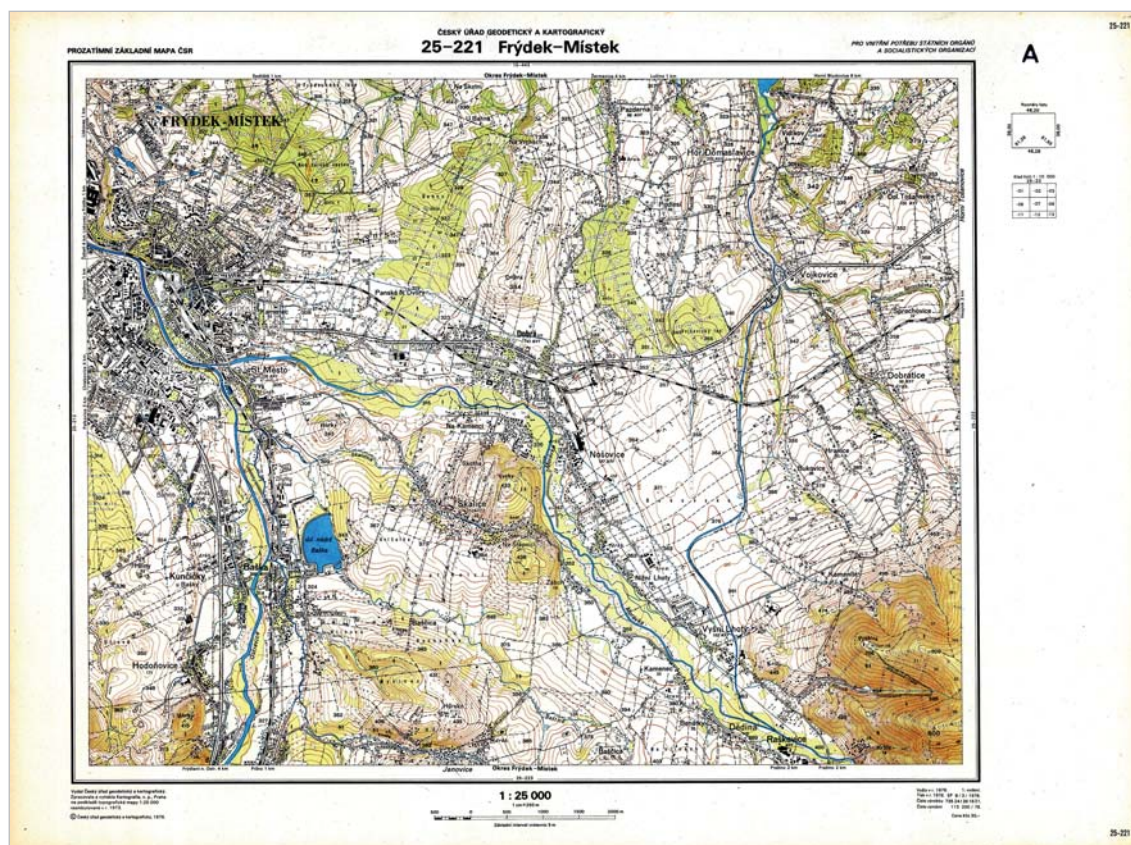
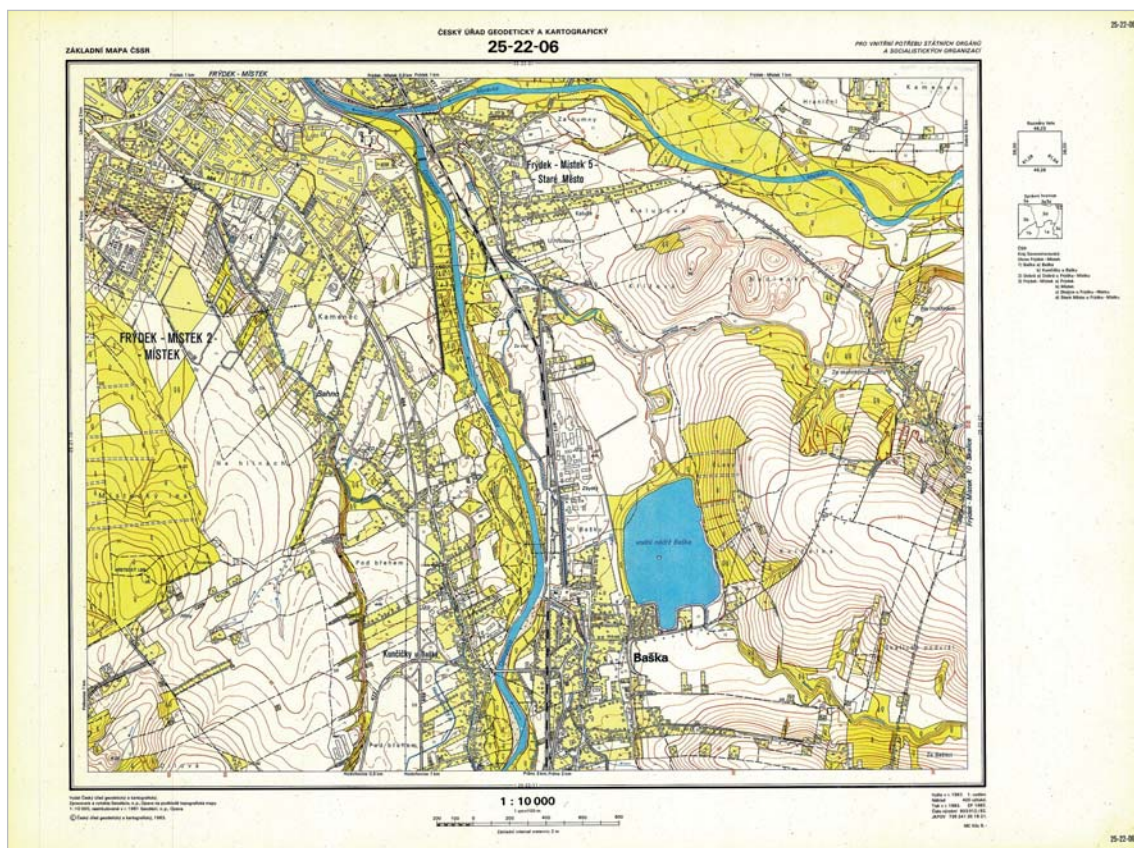
Protože mapy středních měřítek, používané v civilním sektoru, byly zpracovány až dosud v systému S-42, bylo nutno je co nejdříve převést transformací a novým kartografickým zpracováním do systému S-JTSK. Týkalo se to především nových ZM10 a z nich odvozovaných ZM25.

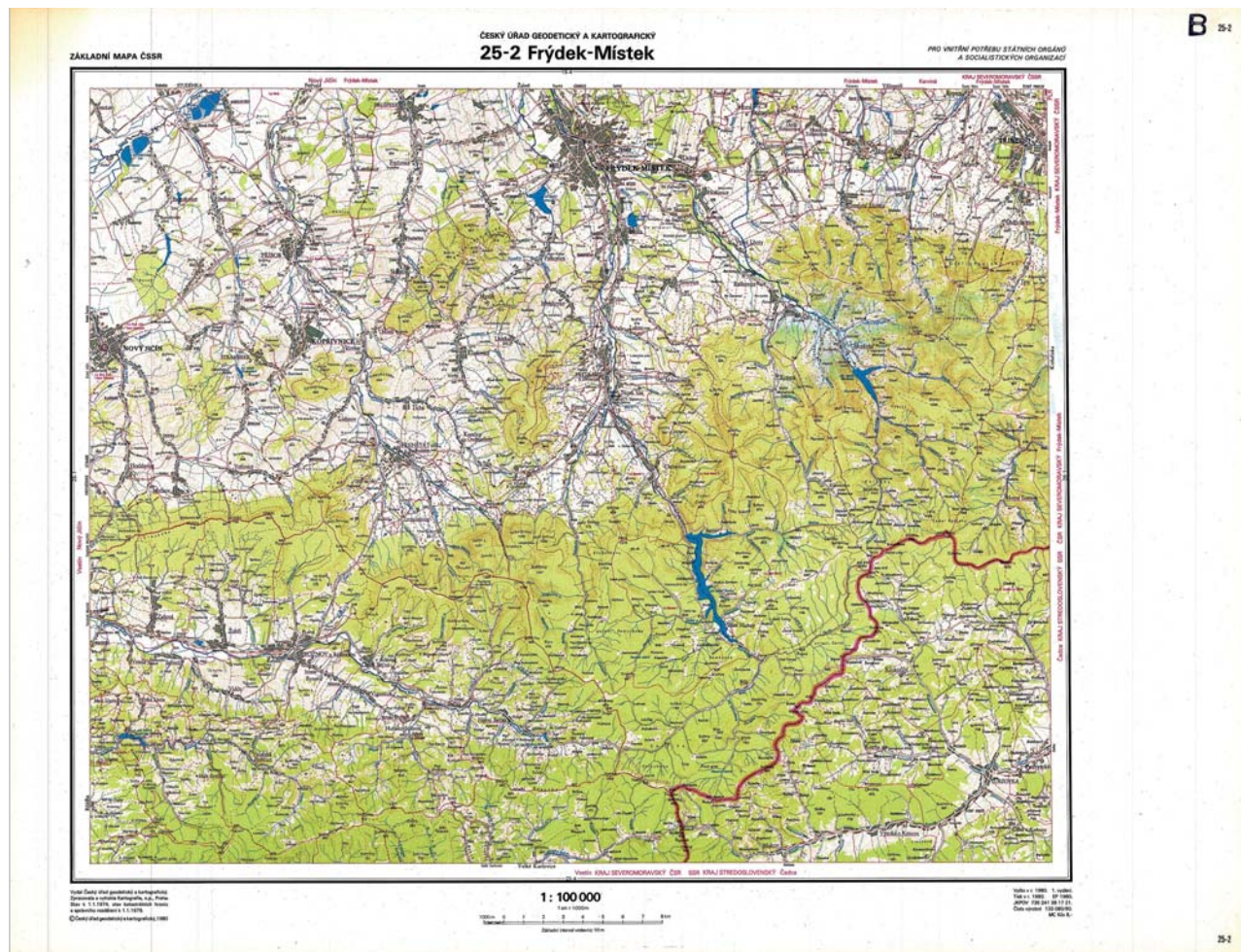
Nové základní mapy nesměly obsahovat zeměpisnou a kilometrovou síť ani zákres bodů polohového a výškového bodového pole. Ukázka nové ZM10 je uvedena na obr. 7.

Protože do té doby používané civilní Základní mapy v měřítkách 1 : 50 000 a 1 : 200 000 byly zpracovány v S-52 a bylo nutno je co nejdříve rovněž stáhnout z používání v civilním sektoru, byly tyto mapy v první fázi, tj. v letech 1969 – 1971, graficky transformovány do S-JTSK v novém kladu mapových listů. Současně s tím bylo nutno graficky transformovat i odvětvové tematické mapy, které byly na topografickém podkladu těchto map vyhotoveny. Tak vznikly tzv. Prozatímní základní mapy ČSR v měřítkách 1 : 50 000 a 1 : 200 000, které se staly grafickým podkladem pro nutnou úpravu i všech dosud používaných tematických map.

Z používání v civilním sektoru byla vyloučena i vojenská topografická mapa 1 : 25 000, kterou bylo nutno co nejdříve nahradit Základní mapou 1 : 25 000 v S-JTSK. I když práce na tomto mapovém dílu, které vznikalo kartografickou generalizací z nových ZM10 a novou kresbou (respektive rytinou) byly ihned zahájeny, probíhaly i při maximálním využití kartografických kapacit resortu pomalým tempem (pozn.: tato mapa byla dokončena až v roce 1988). Proto bylo v roce 1972 po dohodě s vojenskou topografickou službou rozhodnuto vydat v měřítku 1 : 25 000 tzv. Prozatímní základní mapu ČSSR (PZM25). Ta vznikla grafickou transformací vojenských topografických map 1 : 25 000 do S-JTSK, při níž byly z mapového obsahu vypuštěny některé topografické informace vojenského významu (obr. 8). Do roku 1975 se tak podařilo pokrýt potřebných cca 70 % státního území PZM25. Ta pak byla postupně nahrazována novou ZM25, jejíž první vydání bylo dokončeno až v roce 1995.

Od roku 1976 byl pak systém Základních map ČSSR doplněn mapou ZM100 (obr. 9). Ta byla odvozena pouhým fotografickým zmenšením tiskových podkladů ZM50, má

Obr. 9 ZM100, m. l. 25-2 Frýdek-Místek

proto stejný obsah jako tato mapa. Z ní pak byly odvozeny nové mapy okresů v měřítku 1 : 100 000. Z těchto nových ZM100 pak byly kartografickou generalizací a novou kresbou odvozeny ZM100.

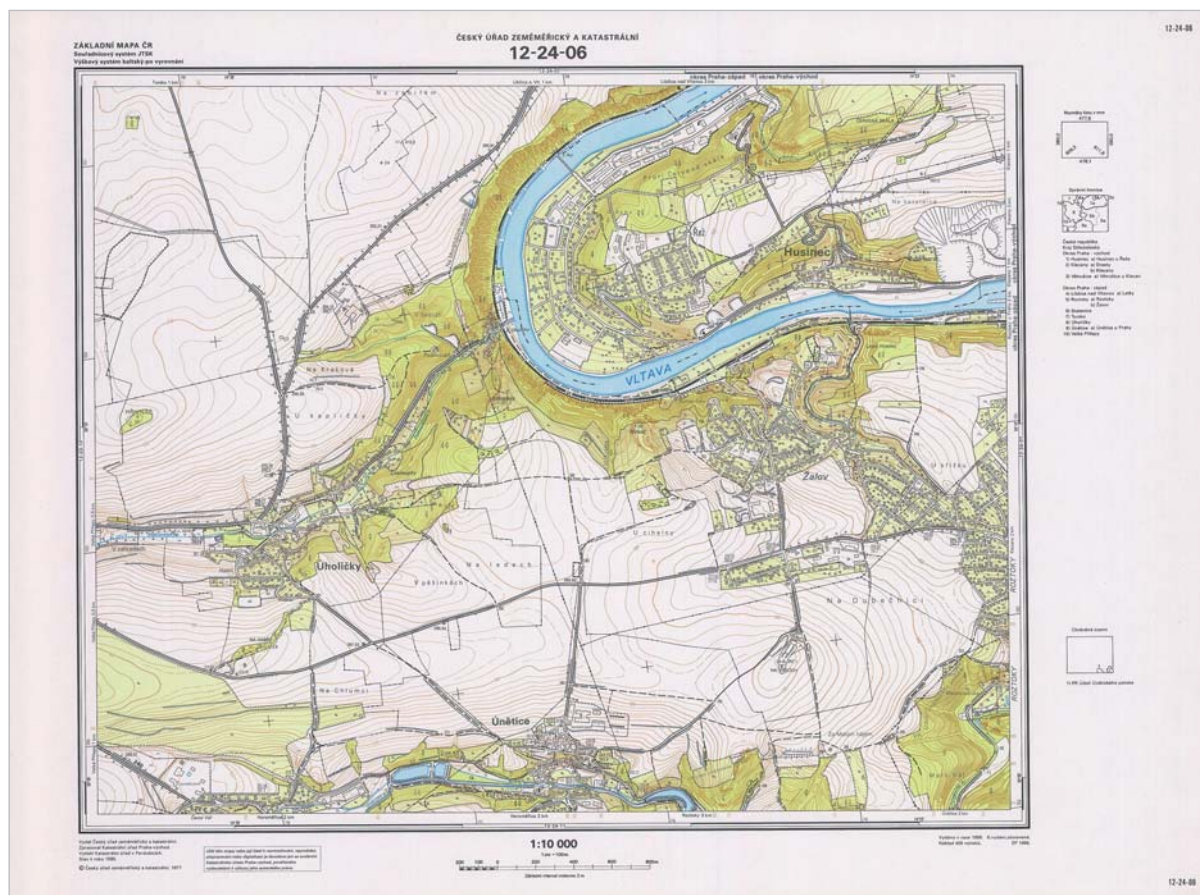
5. Civilní mapy středních měřítek po roce 1989

V civilním sektoru pokračovalo po roce 1989 vydávání základních map celé dosavadní měřítkové řady 1 : 10 000, 1 : 25 000, 1 : 50 000, 1 : 100 000 a 1 : 200 000. Přitom obsah ZM10 (obr. 10) bylo možno od roku 1991 obohatit zákresem polohového a výškového bodového pole a zeměpisnou a rovinnou pravoúhlou souřadnicovou sítí po 1 km. Těmito sítěmi byl od roku 1992 doplněn též obsah ZM25. Obsah příhraničních listů ZM50 byl pak v průběhu jednoho pětiletého cyklu obnovy (1994–1998) doplněn zákresem zahraničního území, a to až do vnitřního rámu mapového listu.

Rozvoj počítačového zpracování dat a jeho aplikací podnítil potřebu informací o topografii zemského povrchu České republiky též v digitální podobě. Proto bylo celé státní území úsilím Zeměměřického úřadu během jednoho roku (1994) zobrazeno v digitální rastrové podobě, a to v podrobnosti ZM10 a v obsahové shodě s tiskovými podklady posledního vydání jednotlivých listů této mapy.

Tím vznikla Základní báze geografických dat (ZABAGED), jejíž rastrová verze byla označena jako ZABAGED/2.

Souběžně s poskytováním rastrových digitálních dat koncipoval Český úřad zeměměřický a katastrální definitivní ZABAGED® jako topologicko-vektorový topografický model území na úrovni podrobnosti obsahu Základní mapy ČR 1 : 10 000. Tato báze dat byla ve spolupráci Zeměměřického úřadu a specializovaných pracovišť katastrálních úřadů a později územních pracovišť odboru ZABAGED i v součinnosti s orgány a organizacemi různých odvětví naplněna v letech 1995 až 2001. ZABAGED® má charakter geografického informačního systému (GIS), integrujícího prostorovou složku vektorové grafiky s topologickými relacemi objektů, a složku atributovou, obsahující popisy a další informace o objektech. V roce 2009 byl ZABAGED® doplněn o standardizovaná jména z databáze geografických jmen GEONAMES (kde se od roku 1996 připravovala data pro tisk podle značkového klíče ZM10) a slouží od té doby pro kompletní digitální tvorbu základních map České republiky. Od roku 2023 slouží pro digitální tvorbu základních topografických map (ZTM ČR) v měřítkách 1 : 5 000 (ZTM5), 1 : 10 000 (ZTM10, obr. 11), 1 : 25 000 (ZTM25), 1 : 50 000 (ZTM50), 1 : 100 000 (ZTM100) a 1 : 250 000 (ZTM250). ZTM ČR se zpracovávají ve dvou souřadnicových referenčních systémech – v národním S-JTSK (ZTM/S-JTSK) a mapy ZTM10, ZTM25, ZTM50, ZTM100 a ZTM250 navíc i v mezinárodním ETRS89-TM (ZTM/ETRS89).

Obr. 10 ZM10, m. l. 12-24-06 (1996)

Obr. 11 ZTM 10, m. l. 03-04-D-16 (2023)

LITERATURA:

- [1] MIKŠOVSKÝ, M.-ŠÍDLŮ, B.: Topografické mapování území České republiky ve 20. století. Geodetický a kartografický obzor 47 (89), 2001, s. 216-223.
- [2] ŠÍMA, J.-ČERNOHORSKÝ, J.: Historický vývoj zeměměřických činností ve veřejném zájmu a státních orgánů v civilní sféře. Český úřad zeměměřický a katastrální, Praha 2016, ISBN 978-80-84918-97-6.

Do redakce došlo: 25. 11. 2024

Lektoroval:
doc. Ing. Pavel Hánek, CSc.,
Fakulta stavební ČVUT v Praze

Z MEDZINÁRODNÝCH STYKOV

Konferencia Inšpirujeme sa 2024

Po roku sa v dňoch 20. a 21. 11. 2024 konala česko-slovenská konferencia Inšpirujeme sa 2024, ktorej hlavnými témami bola implementácia smernice INSPIRE, smernice o otvorených dátach a nariadenia o dátových sadách s vysokou hodnotou. V rámci konferencie zaznelo viac ako tridsať prednášok, pričom neboli vynechané ani témy ako využitie umelej inteligencie pri práci s priestorovými dátami, potenciál využitia priestorových dát v samosprávach alebo možnosti využitia dát z vesmírneho segmentu. Konferencia sa tentokrát konala na Slovensku v hybridnom formáte. Prednášky sa uskutočnili v priestoroch hotela Panorama na Štrbskom Plese ([obr. 1](#)), pričom z podujatia bol taktiež vysielaný živý prenos, na ktorý sa bolo možné pripojiť online.

Konferencia bola otvorená krátkou prednáškou hlavných organizátorov konferencie – Martina Tuchyňa z Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky (MŽP SR) a Jitky Faugnerovej z Českej informačnej agentúry životného prostredia (CENIA). V rámci otváracieho bloku zazneli ešte prednášky zástupcov rezortov životného prostredia z oboch krajín. Pavol Mihalkovič z MŽP SR predstavil aktivity a plány v oblasti informačno-komunikačných technológií v rezorte s cieľom pozdvihnúť úroveň digitalizácie poskytovaných služieb. Jiří Valta z CENIA sa zameriaval na povodňové plány obcí a podporu priestorových dát odpadového hospodárstva v týchto plánoch.

Druhý doobedný blok úvodného dňa konferencie sa venoval potenciálu využitia priestorových dát v rámci samospráv. Počas tohto bloku odznelo šesť zaujímavých prednášok. V rámci bloku zazneli prednášky na tému reformy územného plánovania na Slovensku a nových dátových štandardov, o využití dát zo samospráv a prevádzky nového informačného systému Digitálna technická mapa v Českej republike. Mária Rajecká z Bratislavského samosprávneho

kraja a Martin Pukančík z Košického samosprávneho kraja taktiež predstavili potenciál a príklady využitia priestorových dát v rámci slovenských regiónov.

Témou tretieho bloku prvého dňa bola jedna z hlavných tém konferencie – otvorené dáta a dátové sady s vysokou hodnotou (HVD). Táto téma v súčasnosti naberaá na dôležitosť, pričom vo februári 2025 sa uskutoční prvý reporting plnenia legislatívnych požiadaviek príslušnej smernice o otvorených dátach a nariadenia o HVD. V rámci bloku boli odprezentované rôzne relevantné informácie z pohľadu koordinácie, poskytovania aj využitia otvorených údajov. Zaznelo viacero prednášok odborníkov najmä z oblasti štátnej a verejnej správy. Z pohľadu rezortov geodézie a kartografie za zmienku určite stála prezentácia Veroniky Kúsovej z Českého úradu zeměměřického a katastrálního (ČÚZK) o implementácii nariadenia o HVD z pohľadu poskytovateľa ([obr. 2](#)).

Odborný program úvodného dňa konferencie uzavrel posledný blok, ktorý sa venoval veľmi aktuálnej téme využitia umelej inteligencie (AI) pri práci s priestorovými dátami. Terézia Šlanínková z Masarykovy univerzity v Brně (MUNI) odprezentovala možnosti využitia AI v environmentálnych aplikáciách, Martin Jančovič z Metropolitného inštitútu Bratislava, Pavel Kraus z MUNI a Karel Charvát zo spoločnosti Plan4all sa venovali využitiu rôznych jazykových modelov pri práci s priestorovými dátami a Petr Kubíček z MUNI zase využitiu AI pri vizualizácii dát. Zaujímavou bola aj prednáška o rozhodovaní v 3D priestore pri každodennej práci od Drahomíry Zedníčkovéj zo spoločnosti TopGis. Program prvého dňa konferencie uzavrela exkurzia so zaujímavou prednáškou o histórii a súčasnosti remesla tatranských horských nosičov, po ktorej nasledoval spoločenský večer.

Úvodný blok druhého dňa konferencie sa opäť niesol v znamení jednej z hlavných tém konferencie – témy smernice INSPIRE. Blok otvoril mini workshop s názvom Tatranská dielňa III., v rámci ktorého boli národnými koordinátormi zisťované skúsenosti s riešením problematiky otvorených dát a HVD, pričom súčasťou workshopu bolo aj krátke zhrnutie aktuálneho stavu problematiky v oboch štátoch. Ďalej nasledovali prednášky Evy Kubátovéj z Digitálnej a informačnej agentúry o ich aktivitách v oblasti priestorových dát, Tomáša Rezníka z MUNI, v ktorej predstavil dva rôzne prístupy k dátovej analýze perzistencie a konformity INSPIRE dát, a nakoniec prednáška zástupcov Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů v Brandýse nad Labem o problematike posudzovania geolokalizácií v kontexte nového európskeho nariadenia proti odlesňovaniu.

Aj v tomto ročníku konferencie bola okrem tematiky INSPIRE a otvorených dát venovaná jedna časť aj téme vesmírnych aktivít a využitia programu Copernicus. V prvom bloku venovanom tejto tematike odznela najprv zaujímavá prednáška Nicol Majskej z Centra vedecko-technických informácií SR o možnostiach podpory a financovania vesmírnych aktivít. Ďalej boli zástupcom Slovak space office predstavené možnosti rozvoja sektora a podpory podnikania v downstreamových oblastiach. Nakoniec boli zástupcom MŽP SR odprezentované možnosti využitia údajov a služieb projektu Copernicus. Súčasťou druhého bloku, ktorý sa venoval téme vesmíru a projektu Copernicus, boli aj dve veľmi zaujímavé prednášky zástupcov Metropolitného inštitútu Bratislava o využití sate-

Obr. 1 Účastníci konferencie v mieste konania

Obr. 2 V. Kúsová a téma implementácia HVD v rezorte ČÚZK

Obr. 3 M. Ofúkaný prezentuje novú tematickú vrstvu v aplikácii MAPKA

litných snímok pre hodnotenie zraniteľnosti mesta Bratislava a o využití priestorových dát pri modelovaní scenárov možného rozvoja Bratislavy. V tomto bloku taktiež zástupkyňa spoločnosti KAJO s.r.o. predstavila ich aktivity v oblasti využitia údajov vesmírneho segmentu.

Témou posledného bloku konferencie boli novinky v poskytovaní údajov, služieb a aplikácií. Blok otvoril Radovan Hilbert zo spoločnosti ConsultITpro s témou vývoja aplikácie pre pasportizáciu infraštruktúry v Azerbajdžane a rôznych problémov a situácií, s ktorými sa stretli počas vývoja. Ďalej nasledovala prednáška zástupcu Štátneho geologického ústavu Dionýza Štúra o poskytovaných službách pre odbornú aj laickú verejnosť. Konferenciu uzavrela prezentácia Miloslava Ofúkaného z Ministerstva vnútra SR o novej tematickej vrstve „Štátne hranice“ v aplikácii MAPKA, ktorá bola pripravená spoločne s Geodetickým a kartografickým ústavom Bratislava (obr. 3).

Súčasnou konferencie bola aj posterová sekcia a ukážka technológie virtuálnej reality. Všetky prezentácie a postery sú dostupné na webovom sídle konferencie: <https://inspirujmese.eu/cs/program/>. Nasledujúca konferencia by mala opäť prebehnúť na jeseň roku 2025 v Českej republike.

Ing. Peter Kysel', PhD.,
Výskumný ústav geodézie
a kartografie v Bratislave,
foto: MŽP SR

SPOLEČENSKO-ODBORNÁ ČINNOST

21. historickogeografická konference
na Albertově

Letošní 21. historickogeografická konference s podtitulem *Ohrožené krajiny* proběhla ve středu 29. 1. 2025, a to ve Velké geologické posluchárně Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy (PřF UK) na pražském Albertově (obr. 1). Byla organizována týmem Výzkumného ústavu historické geografie pod záštitou Historického ústavu Akademie věd České republiky a zmíněné fakulty. Vzhledem k tematickému zaměření se klade důraz na multidisciplinaritu i internacionalitu.

Po registraci účastníků a uvítacích proslovech Evy Semotanové a Pavla Chromého (obr. 2, vpravo dole) následoval první blok přednášek, moderovaný Markétou Šantrůčkovou. Jako první vystoupil Jiří Kupka (Katedra urbanismu a územního plánování, Fakulta stavební ČVUT) se svou prezentací *Antropogenní ohrožení kulturní krajiny*. Zdůraznil, že kulturní krajina a její bohatství není samozřejmostí, podléhá jak přírodnímu, tak především antropogennímu ohrožení, a to nejen během 20. stol. (např. kolektivizace nebo nadměrná těžba), ale i v současnosti (např. rezidenční a komerční suburbanizace, nové formy zemědělství, vodní stavby, dopravní nebo energetická infrastruktura). Některé zásahy mají i silnou politickou a legislativní podporu. Hodnocení aktuálních rizik ohrožujících historické kulturní

Obr. 1 Účastníci konference ve Velké geologické posluchárně (foto: D. Fialová)

Obr. 2 E. Semotanová a P. Chromý zahájili konferenci (foto: D. Michalec)

Obr. 3 Přednáška M. Mackové (foto: D. Fialová)

krajiny je cílem výzkumného projektu v rámci programu NAKI III („Národní a kulturní identita“, Ministerstvo kultury ČR). Marie Macková (Ústav historických věd, Fakulta filozofická Univerzity Pardubice; [obr. 3](#)) v přednášce *Ohrožená krajina pohledem 19. století* naznačila, že ještě na začátku tohoto století byla společnost mnohem více ovlivňována, resp. ohrožována krajinou, ale v důsledku modernizace a průmyslové revoluce se tento poměr obrátil. Člověk v českých zemích v 19. stol. považoval za ohrožení krajiny např. velká bojiště, stavbu silnic a železnic, drobné vodní stavby nebo naopak vysušování a zastavování záplavových oblastí, větší továrny u obytné zástavby, rozvoj těžby (především uhlí) s preferencí zisku. Ale málo z toho bylo tehdy vnímáno jako výrazně negativní. Stanislav Svoboda a Kateřina Samojská (Národní památkový ústav) si připravili téma *Ohrožená krajina na příkladu všensorské villegiatury*, vycházející z probíhajícího výzkumu historických letních vil v obci Všenory v zájmu Prahy. Popisovali přírodní, historické a krajinné podmínky pro jejich vznik, fáze rozvoje a vliv na původní zemědělsko-lesnickou krajinu, a to i pomocí dobových a současných nákrešů, map a fotografií. Cílem příspěvku bylo poukázat na dochované kvality těchto míst a umožnit jejich uchování pro budoucí generace. Historik Peter Chrástina (Úrad pre Slovákov žijících v zahraničí, Bratislava) se ve své přednášce *Zmeny kultúrnej krajiny Mlynkov (Peštianska župa, Maďarsko): požehnanie alebo ohrozenie?* zaměřil na vývoj historického využívání půdy (land-use) s cílem rekonstruovat změny kulturní krajiny, konkrétně na fáze kultivací, pustnutí a revitalizací. Obec s výraznou slovenskou menšinou Pilisszentkereszt (slovensky Mlynky) se nachází mezi městy Štúrovo a Szentendre. Éra pustnutí zde nastala po vpádu Mongolů v 13. stol., další po ovládnutí Turky v 16. stol. a poslední od konce 20. stol. trvající do současnosti v souvislosti s ochranou přírody a krajiny.

Sérii přednášek druhého dopoledního bloku, řízeného Pavlem Chromým, zahájili Monika Stará a Michal Horáček (Katedra historie, Filozofická fakulta UJEP) svým příspěvkem *Geodatabáze RUR. Evidence reliktů těžby v ohrožené krajině Severočeské hnědouhelné pánve*. Tato databáze v rámci strategického projektu RUR („Region univerzity, univerzita regionu“, UJEP), jejíž obsah vzniká na základě identifikace a lokalizace objektů pomocí historických a současných pramenů a map, slouží pro zachování paměti krajiny a prevenci ztráty historicky cenných objektů. Relikty související s těžbou dnes spoluutváří charakter území a jsou vnímány jako součást průmyslového dědictví. I v současnosti mohou podléhat demolici nebo nevhodným úpravám, proto je lze považovat za novou ohroženou krajinu. Mario Barra ve spolupráci s Tomášem Eflerem (Ústav památkové péče, Fakulta architektury ČVUT) si připravil prezentaci *Krajina uhlíňských pánví severozápadních Čech na příkladu velkolomu ČSA*. Na ukázkách archiv-

ních map, historických a vlastních současných fotografií popisoval místní krajinu, zaměřil se na dlouhodobý vývoj počtu obyvatel obcí, z nichž většina v důsledku těžby v éře socialismu zanikla. Dále představil plány na obnovu území lomu, také i návrhy ze své diplomové práce. Vilém Zábranský s Veronikou Chalupovou (Katedra historie, Filozofická fakulta UJEP) a Martinem Dolejšem (Katedra geografie, Přírodovědecká fakulta UJEP) se věnovali tématu *Pojítka s krajinou před těžbou. Transferované památky a možnosti jejich navrácení do krajiny*. Zaměřili se na přesun památek, především soch a drobných sakrálních staveb, z obcí zaniklých kvůli těžbě uhlí především v 70. a 80. letech 20. stol., přičemž využili geodatabázi v rámci projektu RUR. Tyto objekty obvykle zůstávají jediným hmotným dokladem zmizelých obcí. K záměru likvidace některých obcí našťastí se změnou politického režimu již nedošlo. Pro tehdejší přesun monumentů byla určena svozová místa, budoucí umístění těchto objektů (nahodilě nebo organizovaně), což mohlo vést k vytváření nové paměti jejich místa, a možnosti případného retransferu. V rámci rekultivací se obnovuje především přírodní složka, zatímco kulturní složka stále zůstává v pozadí. Posledním řečníkem před obědovou přestávkou byl Zdeněk Kučera (Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PŘF UK) se svou přednáškou *Krajina jako adoptované dědictví: zaniklá sídla v pohraničí Česka a jejich role v paměti regionu*. Cílem byla diskuze role pozůstatků a míst zaniklých sídel. Autor nejprve naznačil teoretické principy krajiny, např. definování tzv. tradiční (tj. téměř se neměnicí) krajiny, změna jako vlastnost krajiny, vyrovnání se se ztrátou a možnosti obnovy, přístupy k pozůstatkům budov atd. Po 2. světové válce symbolizovalo pohraničí ztracené území pro odsunuté Němce, získané území pro nové migranty, kteří sem přišli dobrovolně nebo proti své vůli, a kontinuitu a známé prostředí pro zůstavší nepatrnou německou menšinu. Zánikem sídel došlo k zásadní proměně krajiny, proměně vztahu k místu. Ke zvýšení zájmu došlo až po roce 1989, např. formou vzpomínání na ztracený domov, pokusu o obnovu vztahu k území, příležitostí využití opuštěných míst apod. Současným rysem je také absence kontinuity v obdělávání, identitě a tradici. Adoptovaným dědictvím je myšlen proces, jak se zpočátku ocizení lidé a věci stávají spoluúčastníky při vytváření sounáležitosti a naplnění individuální a kolektivní historie.

Po obědě a vyhlášení výsledků soutěžního geografického kvízu Zeměměřického úřadu ([obr. 4](#)) následoval třetí blok, který vedl Michal Vokurka. Jako první vystoupil Lukáš Dolák (Geografický ústav, Přírodovědecká fakulta MU) se svou prezentací *Živelní pohromy v minulosti: dopady na krajinu, reakce společnosti a budoucí možné směřování výzkumu*. I přes analyzovanou časoprostorovou variabilitu živelních pohrom pomocí dostupných dat chybí komplexní zhodnocení jejich následků na lidskou společnost a krajinu. Autor popsal dopady na zemědělství, lesy, majetek a socioekonomickou oblast, také zmínil dobová opatření a reakce společnosti na negativní dozvuky. Motivací pro zpracování proměn krajiny je zapojení do vědeckého projektu RES-HUM („Připravení na budoucnost: porozumění dlouhodobé odolnosti lidské kultury“); vzhledem k širokému spektru dílčích témat jde o meziinstitucionální spolupráci. Zuzana Fialová ve spolupráci s Alenou Salašovou (Ústav plánování krajiny, Zahradnická fakulta Mendelovy univerzity) připravila příspěvek *Historické kulturní krajiny Jihomoravského kraje a jejich ohrožení přírodními riziky*, vycházející z projektu v rámci programu NAKI III. K typologii a kartografické vizualizaci historických kulturních krajín byly vytvořeny scénáře předpověditelných přírodních rizik, použity indikátory sucha a záplav. V kraji bylo vymezeno téměř 300 jednotek studovaného typu krajiny, pokrývajících dohromady asi polovinu jeho rozlohy. Výsledné mapy mohou být využity pro potřeby památkové péče nebo územního plánování. Lucie Kupková (Katedra aplikované geoinformatiky a kartografie, PŘF UK) prezentovala příspěvek *Ústup budního hospodářství v Krkonoších a Hrubém Jeseníku od poloviny 20. století do současnosti – výsledky analýzy*, který vytvořila ve spolupráci s kolegou Tomášem Hejdou. Zaměřili se na historii specifického fenoménu extenzivního horského zemědělství (chov dobytka na produkci mléka, travení a seniče na produkci sena), které na rozdíl od uvedených pohoří (s razantním ukončením po válce kvůli odsunu Němců) přetrvává např. v Alpách nebo na slovenských či rumunských Karpatech. Ve studovaných oblastech se ale objevují náznaky obnovování budního hospodářství po roce 2010 pomocí dotačních programů. Dále jsou popisovány vlivy samotné činnosti na krajinu a naopak postupná sukcese po jejím náhlém ukončení (např. úbytek trvale travních

Obr. 4 Vyhlášení vítězů soutěžního kvízu Zeměměřického úřadu (foto: I. Švehlová)

Obr. 6 K. Jonkisz při své prezentaci (foto: D. Fialová)

Obr. 5 V. Hájek s ukázkou ze své prezentace (foto: D. Michalec)

Obr. 7 Poster „Zmizelá místa, zaniklá jména“ z posterové sekce

porostů, nárůst ploch lesa a křeče). Poslední prezentaci v dané sekci přednesl Michal Ďurčo (Historický ústav SAV, Bratislava), který se zabíral tématem *Vedci/Nahlas. Boj za záchranu Západních Tatier – Roháčov v normalizačnom Československu*. Naráží na konflikt zájmů v Tatranském národním parku, který se objevil již krátce po jeho vzniku v roce 1949, protože na jeho území byla budována infrastruktura pro rozvoj cestovního ruchu za účelem zisku, což autor označil za tatranský techno-populismus. Během 70. let 20. stol. se postupně začala projevovat občanská iniciativa na změnu a omezení turismu, jejíž nátlak začátkem následujícího desetiletí kupodivu vedl k pozitivnímu rozhodnutí a plnohodnotnému začlenění oblasti Roháčů do národního parku.

Poslední blok, moderovaný Robertem Šimůnkem, byl uveden příspěvkem *Ohrožené krajiny letišť*, jehož autorem byl Vojtěch Hájek (Katedra dějin a didaktiky dějepisu, Pedagogická fakulta UK, obr. 5). Přednášející popsal definici, typy a vývoj letišť v Česku. Nejdříve vznikala dopravní letiště, po 2. světové válce speciální vojenská letiště. V období od 30. do 50. let 20. stol. bylo postaveno větší množství sportovních letišť, mnohá z nich ale byla zrušena již před rokem 1960. Dále byly zmíněny různé důvody zániku letišť a terénní pozůstatky. Po roce 1989 je letištní síť stabilizovaná, přesto některým letištím hrozí v současnosti zánik, většinou kvůli developerským tlakům. Hana Vavrouchová (Ústav aplikované a krajinné ekologie, Agronomická fakulta Mendelovy univerzity) si vybrala téma *Vzpomínky na krajinu – mezigenerační přístup k interpretaci hodnot krajiny*. Hlavní myšlenkou je zachytit pomocí komunikace mezi místními pamětníky a mladou generací (např. studenty) dynamiku krajiny, zachovat paměť krajiny, sdílet příběhy mezi generacemi apod. Cílem spolupráce veřejné správy a vzpomínek na krajinu je vytvořit společnou tzv. moderní kroniku obce jakožto doplněk k obecní kronice, určenou k zachycení tzv. mentální paměti krajiny a s možným využitím též pro komunální plánování. Mezigenerační učení se setkává s pozitivní odezvou zúčastněných a může být inspirací pro ostatní.

Autorka popisuje výstupy z této spolupráce (společné prezentace, StoryMaps, videa, aj.) a předkládá některé případové studie. Jako poslední vystoupila Katarzyna Jonkisz (Katedra českého jazyka, Filozofická fakulta OU, obr. 6) se svou prezentací *Zaniklá jazyková krajina – metodologie výzkumu toponym*. Jazykovou krajinou je myšlen jazyk vyskytující se ve veřejném prostoru (např. v ulicích nebo místních názvoslovích, na dopravních značkách, nápisech na billboardech, obchodních a správních budovách). Studium historických nebo současných jazykových krajin je zajímavé především v multietnických regionech. Autorka uvádí oblast zaniklé Karvinné jako příklad, doplňuje ukázkami nápisů v různých jazycích (polština, němčina, čeština, dokonce jidiš) na starých fotografiích. Výzkum zahrnuje např. zkoumání oficiálních a neoficiálních textů nebo vztahů mezi jedno- a vícejazyčnými texty, může se zaměřit na změny jazykové krajiny, výskyt toponym v několika variantách. Je ale komplikován omezeným sběrem historických dokumentů, problémy s kvalitou nebo stanovením roku vzniku fotografií nebo nejasnostmi v určení jazyka textu při stejném znění např. v polštině a češtině.

Po každém výstupu byl určen prostor na dotazy. Před závěrem jednání proběhla krátká generální diskuse, poté organizátoři poděkovali aktivním řečníkům a ostatním přítomným za účast a avizovali datum příští, tj. 22. konference, určené na středu 28. 1. 2026. Konference byla provázena posterovou sekcí (obr. 7), ve které byl též vystaven i poster *Zmizelá místa, zaniklá jména* autorky Ireny Švehlové (Sekretariát Názvoslovné komise ČÚŽK, Zeměměřický úřad).

Mgr. David Michalec,
Sekretariát Názvoslovné komise ČÚŽK,
Zeměměřický úřad

19. kartografický den se konal v Olomouci

Na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci (UPOL) je už tradicí pořádat poslední únorový pátek seminář Kartografický den Olomouc. Letošní, už 19. kartografický den Olomouc, se konal 28. 2. 2025. Jako vždy bylo navrženo zajímavé a letos i netradiční téma – **Kartografie a fiktivní světy**. Prof. V. Voženílkovi se podařilo pozvat 4 odborníky z různých profesí a s různým pohledem na dané téma a plná posluchárna dokazovala (obr. 1), že fikce má mnoho příznivců i v řadách kartografů a geografů.

Po uvítacím videu a přivítání prof. V. Voženílkem za organizátory z UPOL se slova ujal prezident České kartografické společnosti (ČKS) prof. V. Talhofer, který vyzdvihl aktivity, které pořádá ČKS – od odborné soutěže Mapa roku 2024 až po populární soutěž dětské kresby Barbary Petchenik. Zdůraznil i významné kartografické události, které se letos budou konat, a to v srpnu 32. mezinárodní kartografická konference (ICC) 2025 v kanadském Vancouveru a v září 26. kartografická konference v Brně.

Pak už čas patřil přednášejícím. Prvním řečníkem byl Jiří Hrabal (obr. 2), z Katedry bohemistiky Filozofické fakulty UPOL s tématem Mapy a vyprávěný prostor. Ve svém krátkém čase se posluchačům snažil přiblížit filozofický pohled na propojení literatury s popisem světa, do kterého je děj zakomponován. Děj se odehrává buď ve fiktivní rovině – ve vyprávění se vyskytují reálné prvky nebo v rovině fiktivního zcela vymyšleného světa. Na konkrétních dílech představoval funkce a význam map v literární kultuře např. Laurence Sterne – *The Life and Opinions of Tristram Shandy*, Michel Houellebecq – *Le Carte et le Territoire*, Thomas More – *Utopia*, Jonathan Swift – *Gulliver's Travels*, Daniel Defoe – *The Life and Strange Surprising Adventures of Robinson Crusoe, of York, Mariner*. Na závěr jako shrnutí fiktivních map se věnoval atlasu *An Atlas Fantasy* zpracovaného Jeremiaš Benjamin Post a končil s myšlenkou, že mapy často vznikají jako analýzy literárních textů.

Obr. 1 Účastníci kartografického dne

Obr. 2 Přednášející J. Hrabal (vpravo) a V. Voženílek

Druhý řečníkem byl vesmírný architekt Tomáš Rousek (obr. 3), zakladatel společnosti XTEND a ředitel architektury ve ThinkOrbital. Jeho příspěvek byl vizionářský s názvem *Kartografie nové éry: Vesmírné základny na Měsíci a Marsu*. Jak lidstvo pokračuje v myšlenkách využívání vesmírných těles a připravuje se na možnost udržení života a intenzivnější osídlování. Je proto potřebné navrhovat vytváření objektů spojených s osídlováním, dopravou a také je i umět kartograficky vyjádřit.

V rámci přestávků nemohla chybět už tradiční škvarková pomazánka doplněná ovocem a sladkými koláčky a perníčky a četné debaty a výměny názorů a zkušeností s tématem semináře mezi účastníky.

Druhou polovinu semináře zahajoval Pavel Seemann z Kartografie PRAHA, a. s., s tématem přednášky *Jak vznikala mapa Zaklánačova světa*. Autor účastníkům představil postup tvorby mapy podle fantasy románu *Zaklánač* od Andrzeje Sapkowského s využitím výrazových prostředků současné kartografie.

Poslední přednáška byla na téma *Ze skutečné mapy do virtuální krajiny* (a zase zpátky), kterou přednesl Ivan Buchta z firmy Bohemia Interactive, a.s. V příspěvku ukázal principy tvorby designového světa herních světů série *Arma* a *DayZ* a jak digitální mapy a geografická data reálného světa pomáhají tvořit autentické virtuální krajiny.

V průběhu semináře se účastníci mohli zapojit do soutěže, kterou pro ně připravil Zeměměřický úřad, také trochu na téma fikce. Soutěž nebyla úplně jednoduchá, přesto někteří posluchači byli natolik šikovní, že kvíz zvládli a mohli si odnést zajímavé geografické odměny (obr. 4).

Obr. 3 Příspěvek na téma vize přednesl T. Rousek

Obr. 4 Výhra za úspěšně zvládnutý geografický kvíz potěšila

Obr. 5 Závěrečná diskuze s řečníky,
zleva I. Buchta, P. Seemann, T. Rousek a J. Hrabal

Poslední bodem konference byla závěrečná diskuze (obr. 5) posluchačů s řečníky – od filosofických otázek po otázky spjaté s osidlováním vesmíru, od zajímavosti při tvorbě herního prostředí s využitím reálného světa až po praktické zkušenosti při vytváření fiktivní mapy. 19. kartografický den Olomouc skončil a účastníci letošního se už těší na další jubilejní dvacátý.

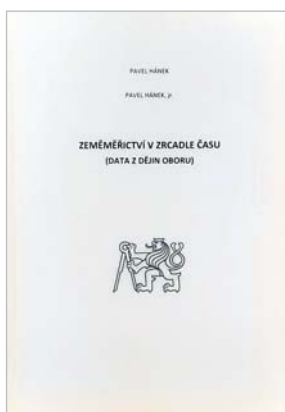
RNDr. Jana Pressová,
Zeměměřický úřad,
foto: Mgr. Radek Barvíř, Ph.D.,
Univerzita Palackého v Olomouci

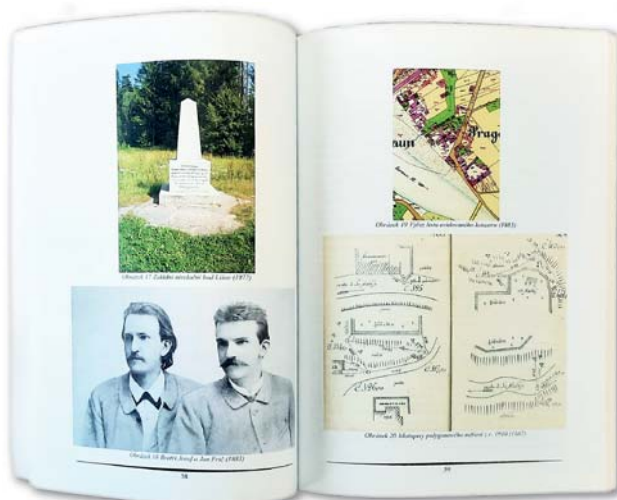
LITERÁRNÍ RUBRIKA

Zajímavé zeměměřické odborné publikace

Na konci loňského roku jsem měl možnost se seznámit se třemi zajímavými publikacemi ve formátu B5 propagujícími obor zeměměřictví. Prvním titulem je již třetí přepracované a doplněné vydání rodinného autorského kolektivu doc. Ing. Pavla Hánka, Ph.D. s názvem **Zeměměřictví v zrcadle času (Data z dějin oboru)**, obr. 1, 2. Časový rozsah popisovaných dat a událostí je obdivuhodný, neboť začíná ve 23. tisíciletí př. n. l. zobrazenými meandry řeky Dyje pod Pavlovskými vrchy s vyznačeným sídlem pravěkých lovců na mamutím klu a posledním v publikaci zmíněným datem je víze dokončení obnovy katastrálního operátu novým mapováním v roce 2040. Jednotlivá hesla jsou zaměřena zejména k významným zeměměřickým výkonům včetně oborů příbuzných a dále na oblast konstrukce měřických přístrojů a pomůcek. Věcný předmět hesla je zvýrazněn tučným písmem, související jména osob a firem jsou odlišena kurzívou. Popisované události a data jsou na konci publikace doplněny abecedním rejstříkem věcným, rejstříkem jmenným a rejstříkem výrobců a seznamem zkratk, což velice usnadňuje orientaci v dané problematice. Publikace je dále doplněna o profesní a vědecké životopisy autorského kolektivu. Byla vydána Českým vysokým učením technickým v Praze (ČVUT), Fakultou stavební (FSv), katedrou speciální geodézie v roce 2022 (140 s., ISBN 978-80-01-06943-1).

Obr. 1 Obálka publikace

Obr. 2 Ukázka z publikace

Stejný autorský kolektiv (jen v obráceném pořadí) stojí i za další publikací s názvem **Rejstřík výrobců astronomicko-geodetických přístrojů** (114 s., ISBN 978-80-85881-45-5, obr. 3, 4, viz též Geodetický a kartografický obzor, 67/109, 2021, č. 11, s. 269), kterou vydal Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i. v roce 2021. Rejstřík obsahuje abecedně uspořádaný soubor hesel týkajících se výrobců astronomicko-geodetických přístrojů působících na území dnešní České republiky, nebo přístrojů, které byly na našem území známy a používané. Rejstřík je doplněn zařazením amerických firem, které ovlivnily celosvětový vývoj daný rozsáhlým evropským importem. Sestavený rejstřík se zhruba 250 položkami vychází ze sbírek tuzemských i zahraničních muzeí, zejména Národního technického muzea (NTM) v Praze a Deutsches Museum v Mnichově. Dalším zdrojem jsou sbírky přístrojů vysokých škol a institucí, jako například Čechurovy sbírky katedry důlního měřičtví a geodézie Hornicko-geologické fakulty VŠB-TU Ostrava, Ústavu geodézie FAST VUT v Brně, katedry speciální geodézie FSV ČVUT v Praze a sbírka Technische Universität – Bergakademie ve Freibergu nebo Matematického

Obr. 3 Obálka publikace

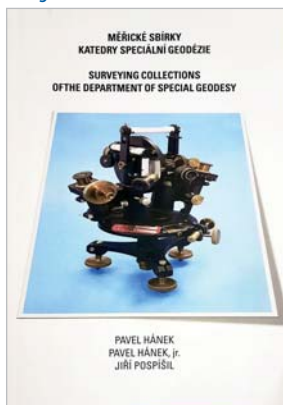

Obr. 4 Ukázka z publikace

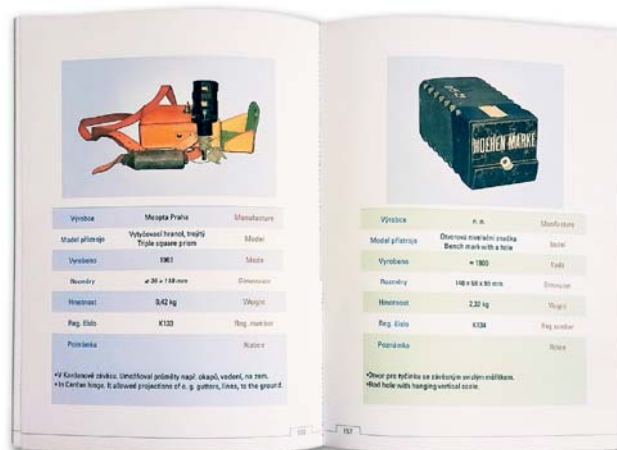
salonu v drážďanském Zwingeru. Využity byly také knižně publikované práce Františka Müllera, Františka Novotného a Františka Ryšavého a samozřejmě i webové stránky. Snahou autorů publikace bylo proporcionální uspořádání hesel rejstříku tak, aby vyjadřoval význam jednotlivých výrobců a dostatečnou podrobnost zdrojů a správné časové zařazení přístrojů a jejich inovací. Rejstřík je u mnohých hesel doplněn kvalitním barevným snímkem přístroje, v příloze je krátce představena historie a konstrukční prvky zeměměřických přístrojů. Publikace je výsledkem grantového projektu Ministerstva kultury ČR NAKI II, č. DG 18P020VV054 „Zeměměřické a astronomické přístroje používané na území ČR od 16. století do konce 20. století“. Dalším výstupem je volně dostupný webový portál www.surveyinginstruments.org.

Také třetí publikace s názvem **Měřícké sbírky katedry speciální geodézie/Surveying collections of the Department of special geodesy** (obr. 5, 6) je kolektivním dílem rodinného autorského kolektivu doc. Ing. Pavla Hánka, CSc. a Ing. Pavla Hánka, Ph.D., který dále doplnil prof. Ing. Jiří Pospíšil, CSc. Poměrně rozsáhlá dvojazyčná publikace je vydána Českým vysokým učením technickým v Praze, Fakultou stavební, katedrou speciální geodézie v roce 2024 (300 s., ISBN 978-80-01-07354-4).

Umně vytěžuje fotografickou, písemnou a laboratorní dokumentaci ověření parametrů více než 250 geodetických výukových přístrojů a pomůcek. Některé z nich byly již dříve zařazeny nebo průběžně doplněny do výše zmiňovaného grantového projektu Ministerstva kultury ČR NAKI II, č. DG 18P020VV054 „Zeměměřické a astronomické přístroje používané na území ČR od 16. století do konce 20. století“, jehož hlavním

Obr. 5 Obálka publikace

Obr. 6 Ukázka z publikace

výsledkem je volně dostupný webový portál www.surveyinginstruments.org, na který v publikaci odkazují QR kódy. Publikace představuje vývoj zeměměřických přístrojů a pomůcek používaných pro vysokoškolskou výuku v období delším než jedno století a používaných v technické praxi na území našeho státu. Sbírkou přístrojů katedry speciální geodézie FSV ČVUT dává ucelený přehled o přístrojovém parku používaném pro výuku posluchačů stavebních oborů i oborů nižší a inženýrské geodézie a pro vědeckou činnost pedagogů. V publikaci jsem se opět potkal s některými exponáty, se kterými jsme měřili nejen jako studenti na praxích v terénu, ale i já osobně při své práci pomocné vědecké síly katedry speciální geodézie pod vedením doc. M. Kašpara a prof. J. Pospíšila.

Doc. Ing. Václav Čada, CSc.,
katedra geomatiky, FAV, ZČU v Plzni

HOUSE of
LOBKOWICZ

POZVÁNKA NA VÝSTAVU

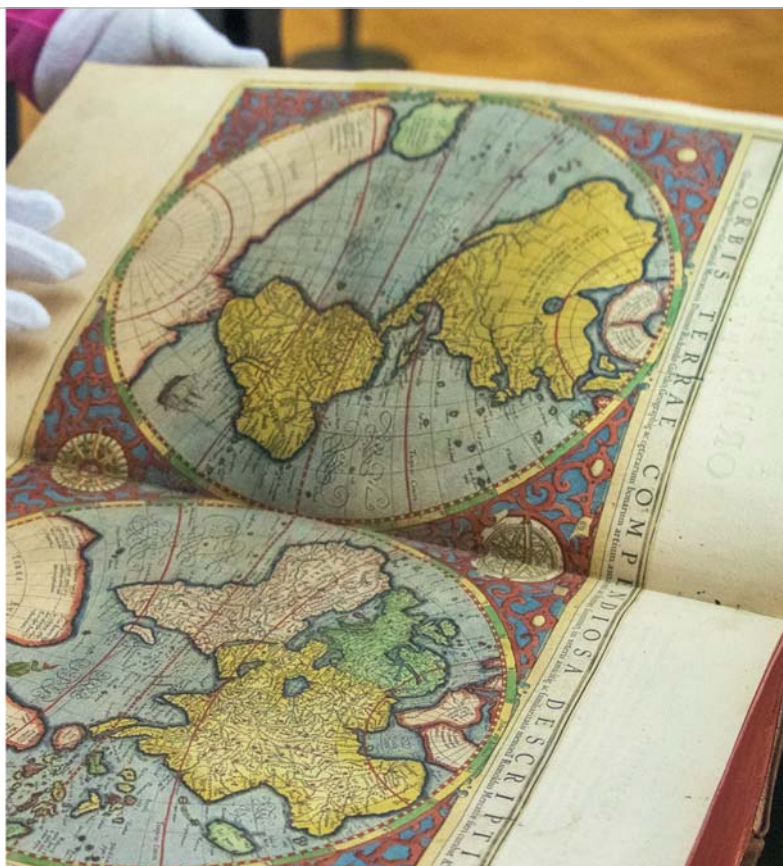
A přece je kulatá!
Lobkowiczský palác,
Pražský hrad

Zveme vás k návštěvě dočasné výstavy, která obohacuje stálou expozici v Lobkowiczském paláci a představuje jedinečnou ukázkou historických glóbů, dobových map a cestopisů.

K vidění do konce října 2025.

*Sdíleme minulost,
tvoříme budoucnost.*

www.lobkowicz.cz

ZAJÍMAVOSTI

VLTAVA slavná & splavná Díl 2. Města

Na řece Vltavě, i nedaleko ní, v průběhu staletí vznikala četná sídla, která se postupem doby rozrostla na menší městečka i větší města rozmanitého významu. Český Krumlov, České Budějovice, Praha a Mělník je čtveřice, kterou si představíme.

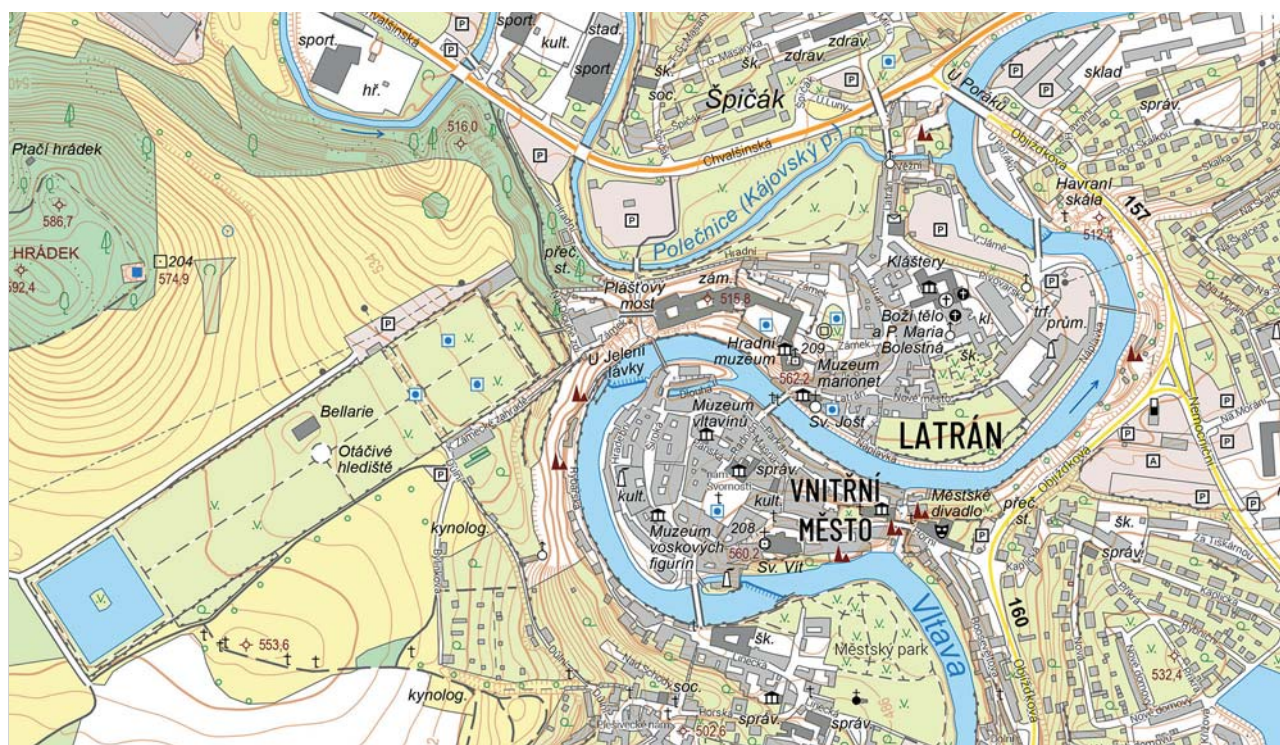
Český Krumlov

Jihočeské město s cca 13 000 obyvatel, jehož jméno Krumlov pochází z německého *Krumme Aue* (česky *křivý luh*), což odkazuje na polohu města mezi

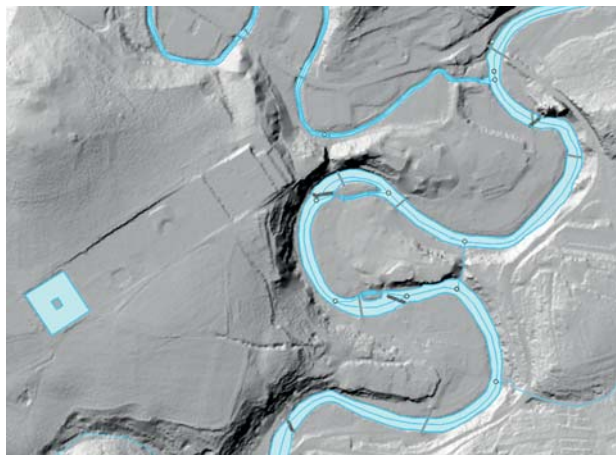
esovitými zákruty řeky Vltavy (obr. 1, 2). V minulosti bylo sídelním městem několika mocných českých rodů, které pečovaly o jeho výstavbu a reprezentativní charakter. Dnes má mnoho památek a středověké centrum je od roku 1963 městskou památkovou rezervací. Od roku 1992 je zapsáno také na seznamu světového dědictví UNESCO. Turistům má tedy město co nabídnout a čilý turistický ruch je dnes základem místní ekonomiky. Zaměřuje se nejen na české, ale i zahraniční návštěvníky, účastníky místních festivalů a také voláky na Vltavě.

Z četných památek patří k největší atrakci druhý nejrozsáhlejší zámecký areál v České republice (ČR). Oblíbená je i zámecká zahrada, v jejíž prostorách se nachází letohrádek Belarie spolu s otáčivým hledištěm, využívaným v letní sezóně k divadelním a operním inscenacím pod širým nebem. Dominantou historického centra je gotický kostel sv. Víta (obr. 3).

Zajímavostí města je také chov medvědů na krumlovském zámku, který má tradici starou přes 400 let.

Obr. 1 Český Krumlov na Základní topografické mapě ČR 1 : 10 000 (2023, výřez, © ČÚZK)

Obr. 2 Meandry Vltavy v Českém Krumlově na Digitálním modelu reliéfu ČR 5. generace s vrstvou INSPIRE Vodstvo (© ČÚZK)

Obr. 3 Český Krumlov – pohled na historické centrum s kostelem sv. Víta

České Budějovice

V místním nářečí Budějce, německy Budweis jsou správní a kulturní metropolí Jihočeského kraje. Město s téměř 100 000 obyvatel má historické centrum s druhým největším čtvercovým náměstím v ČR (obr. 4) o rozloze 1,7 ha, jehož dominantou a také turistickou atrakcí, je Černá věž (obr. 5). Centrum bylo roku 1980 vyhlášeno městskou památkovou rezervací a ve městě sídlí biskup římskokatolické českobudějovické diecéze. Kromě historických památek, vyrostlo ve městě i několik moderních budov obchodního, akademického či vědeckého charakteru. Vyhlášené je městské divadlo, nachází se zde mnoho galerií a muzeí a významným místem je také výstaviště s velmi populární

akcí – Země živitelka. České Budějovice jsou i významným dopravním uzlem, především železničním (obr. 6). Předchůdcem železnice byla koněspřežná dráha směřující do Lince a Gmundenu. Významnými průmyslovými podniky jsou například pivovar Budějovický Budvar a Koh-i-noor Hardtmuth – výrobce školních a kancelářských potřeb. V roce 2028 budou České Budějovice Evropským hlavním městem kultury. Jihozápadně od města leží v katastrálních územích obcí Planá a Homole veřejné vnitrostátní a neveřejné mezinárodní letiště České Budějovice. Je to bývalé vojenské letiště, které je po celkové modernizaci a výstavbě terminálu od roku 2023 využíváno také pro mezinárodní charterové lety.

Obr. 4 Čtvercové náměstí v „Budějčich“ na Ortofoto ČR (2023, © ČÚZK)

Obr. 5 Samsonova kašna na náměstí Přemysla Otakara II. a Černá věž v Českých Budějovicích

Obr. 6 Vizualizace Základní topografické mapy ČR s vrstvou INSPIRE Dopravní síť v Geoprohlížeči (© ČÚZK)

Praha

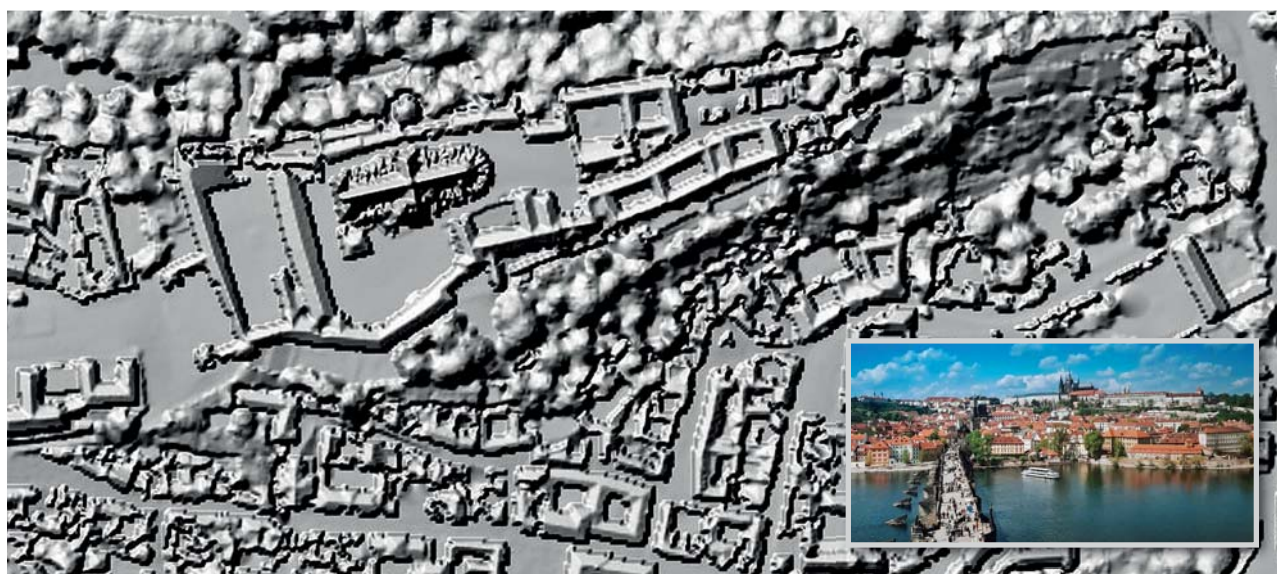
Hlavní město České republiky, historicky také hlavní město Českého knížectví, Českého království a sídelní město císařů Svaté říše římské. Žije zde cca 1,4 mil. obyvatel a je 13. nejlidnatějším městem Evropské unie. Je metropolí, v níž sídlí prezident, vláda, parlament a mnoho státních orgánů a úřadů.

Praha je ekonomicky vyspělým regionem se sídlem mnoha mezinárodních firem a je považována za jedno z nejkrásnějších měst v Evropě. Historické centrum s panoramatem Pražského hradu (obr. 7), největšího hradního komplexu na světě, je památkovou rezervací UNESCO (zapsáno 1992). Praha je hojně navštěvována turisty, kteří obdivují četné historické památky, ale i moderní architekturu. Město se rozkládá na 496 km², je zde podle Registu územní identifikace, adres a nemovitostí vedeno 8 014 pojmenovaných ulic (k 4/2025). Ofi-

ciální názvy ulic byly roku 1787 zavedeny jako nutný doplněk k domovním číslům (obr. 8). V dřívějších dobách k orientaci postačovala domovní znamení (obr. 9).

Pojmenování Prahy bylo často spojováno s různými přívlastky. Ve středověku *Praha hlava království* (Praga Caput Regni), *Praha matka měst* (Praga mater urbium), *Praha hlava republiky* (Praga Caput Rei publicae) a také *Praha stověžatá* (obr. 10 a 11, to platilo již od počátku 19 století).

Metropole žije kulturou i sportem, pořádají se zde akce mezinárodního významu (od koncertů přes symposia, festivaly, veletrhy či mistrovství světa a Evropy), pro které město splňuje požadované parametry svou infrastrukturou i ubytovacími kapacitami. Je také centrem vzdělávání a sídlem univerzit, akademií i mezinárodních vzdělávacích institutů.

Obr. 7 Areál Pražského hradu na Digitálním modelu povrchu 1. generace (© ČÚZK) a pohled ze Staroměstské mostecké věže

Obr. 8 Popis ulice na Základní topografické mapě ČR 1 : 5 000 (2023, výřez, © ČÚZK) a ukázka popisu na budově

Obr. 10 Panorama Starého Města s věžemi Týnského chrámu a věží Staroměstské radnice

Obr. 9 Ukázka pražských domovních znamení U zlaté číše a U tří houslíček v Nerudově ulici

Obr. 11 Značky věžovitých staveb v centru Prahy na Základní topografické mapě ČR 1 : 10 000 (2023, výřez, © ČÚZK)

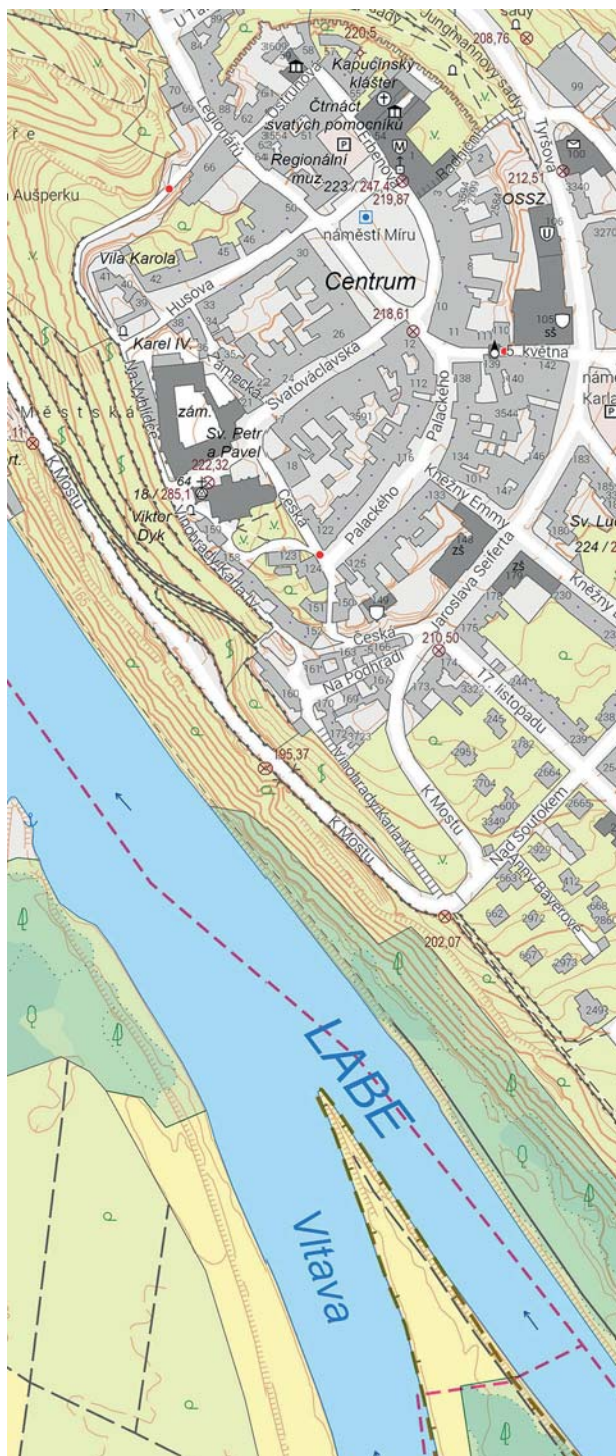
Mělník

Někdejší královské věnné město a od středověku centrum vinařství (obr. 12), se nachází ve Středočeském kraji, má cca 20 000 obyvatel a jeho název Mělník je původně slovanské pojmenování kopce z mělnických se hornin (např. opuka). Město leží na soutoku Labe s Vltavou a jeho historické centrum se rozkládá na vyvýšenině (obr. 13). Dominantou města je, kromě barokního zámku, gotický trojlodní kostel svatého Petra a Pavla (obr. 14), v jehož kryptě pod presbytářem, se nachází jedna z největších kostnic v ČR. Kostelní věž má přístupný ochoz ve výšce 37 m, ze kterého je široký rozhled a při dobré viditelnosti lze vidět

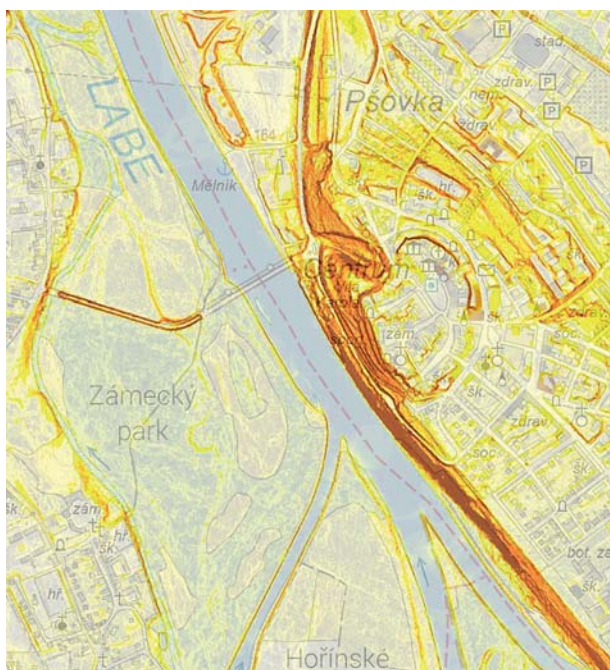
města Kralupy n. Vltavou, Kladno nebo vrcholky Českého středohoří. Zajímavostí města je podzemí, propojující sklepení pod celým historickým jádrem města. V části radničních sklepů se nalézá nejší studna v Česku (průměr 4,5 m), která je přístupná veřejnosti.

Zdroj: Wikipedia

Petr Mach,
Zeměměřický úřad

Obr. 12 Mělnické centrum a vinice na Základní topografické mapě ČR 1 : 5 000 (2023, výřez, © ČÚZK)

Obr. 13 Mělník na Digitálním modelu reliéfu ČR 5. generace – sklonitost svahů (© ČÚZK)

Obr. 14 Věž kostela sv. Petra a Pavla s vyhlídkovým ochozem v Mělníku

GEODETIČKÝ A KARTOGRAFIČKÝ OBZOR
recenzovaný odborný a vědecký časopis
Českého úřadu zeměměřického a katastrálního
a Úřadu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky

Redakce:

Ing. Jan Řezníček, Ph.D. – vedoucí redaktor
Zeměměřický úřad, Pod sídlištěm 1800/9, 182 00 Praha 8
tel.: 00420 284 041 530

Ing. Matúš Fojtl – zástupce vedoucího redaktora
Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky,
Chlumeckého 2, P.O. Box 57, 820 12 Bratislava 212
tel.: 00421 940 991 280

Petr Mach – technický redaktor
Zeměměřický úřad, Pod sídlištěm 1800/9, 182 00 Praha 8
tel.: 00420 284 041 656

e-mail redakce: gako@egako.eu

Redakční rada:

Ing. Karel Raděj, CSc. (předseda)
Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i.

Ing. Linda Gálová, PhD. (místopředsedkyně)
Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky

Ing. Svatava Dokoupilová
Český úřad zeměměřický a katastrální

Ing. Robert Geisse, PhD.
Stavebná fakulta Slovenskej technickej univerzity v Bratislave

doc. Ing. Pavel Hánek, CSc.
Fakulta stavební Českého vysokého učení technického v Praze

Ing. Michal Leitman
Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky

Vydavatelé:

Český úřad zeměměřický a katastrální, Pod sídlištěm 1800/9, 182 00 Praha 8
Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, Chlumeckého 2, P. O. Box 57, 820 12 Bratislava 212

Inzerce:

e-mail: gako@egako.eu, tel.: 00420 284 041 656 (P. Mach)

Sazba:

Petr Mach

Vychází dvanáctkrát ročně, zdarma.
Toto číslo vyšlo v květnu 2025, do sazby v dubnu 2025.

ISSN 1805-7446

<https://www.egako.eu>
<https://www.geobibline.cz/cs>

Český úřad zeměměřický a katastrální

Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky